

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Π.Μ.Σ.

«Πολιτισμική ανάλυση και εκπαίδευση»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Διαδικτυακή επικοινωνία και κοινωνικοποίηση στην εφηβεία»

ΤΣΑΝΤΙΡΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

A.M.: 5616

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΣΟΥΡΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΜΕΛΗ: ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

ΚΟΣΜΑ ΥΒΟΝ

ΡΕΘΥΜΝΟ, 2022

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	6
Πρόλογος- λέξεις κλειδιά	7
Abstract-keywords	8
Εισαγωγή	9
Θεωρητικό μέρος	
1^ο κεφάλαιο: κοινωνικοποίηση στην εφηβεία	
1.1. Κοινωνικοποίηση και Διαμόρφωση ταυτότητας στην εφηβεία	11
1.2. Ο ρόλος των γονέων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων	13
1.3. Ο ρόλος των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων	17
2^ο κεφάλαιο: η φιλία στην εφηβεία	
2.1. Η έννοια της φιλίας	20
2.2. Η ποιότητα της φιλίας	22
3^ο κεφάλαιο: . Η χρήση του διαδικτύου στη περίοδο της εφηβείας	
3.1. Χρήση του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών από τους εφήβους	27
3.2. Η σημασία της διαπροσωπικής επαφής	31
3.3. Θετικές επιδράσεις των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης στην κοινωνικοποίηση των εφήβων	32
3.4. Αρνητικές επιδράσεις των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης στην κοινωνικοποίηση των εφήβων	34

Εμπειρικό μέρος

Κεφάλαιο 4^ο : Μέθοδος

4.1. Σκοπός και σημασία της έρευνας	37
4.2. Ερευνητικά ερωτήματα	37
4.3.Ερευνητικά εργαλεία	38
4.4. Δείγμα	39
4.5. Ερευνητική διαδικασία	39

Κεφάλαιο 5^ο :Αποτελέσματα

5.1. Δημογραφικά στοιχεία	41
5.2. Διαδίκτυο και Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης	41
5.3. Κίνητρα Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης	42
5.4. Φιλία	44
5.5.Συσχέτιση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά	49
5.6.Συσχέτιση με τις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης	50
5.7. Συσχέτιση με τους φίλους στην ψηφιακή ζωή	53

Κεφάλαιο 6^ο: Αποτελέσματα- Περιορισμοί –συζήτηση

Βιβλιογραφία

Παράρτημα

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Δημογραφικά στοιχεία	79
Πίνακας 2: Συχνότητα διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης	79
Πίνακας 3: Ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης	80
Πίνακας 4: Αποτελέσματα παραγοντικής ανάλυσης για τα κίνητρα χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής δικτύωσης	80
Πίνακας 5: Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	81
Πίνακας 6: Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	81
Πίνακας 7: Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	82
Πίνακας 8: Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για άυξηση αυτοπεποίθησης	82
Πίνακας 9: Φίλοι στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης	83
Πίνακας 10: Φίλοι στην πραγματική ζωή	84
Πίνακας 11: Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	85
Πίνακας 12: Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	85
Πίνακας 13: Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας	86
Πίνακας 14: Έλεγχοι κανονικότητας των παραγόντων	86
Πίνακας 15: Διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών ως προς τη συχνότητα χρήσης ΜΚΔ και ως προς την ποιότητα φιλίας	87
Πίνακας 16: Επίδραση του φύλου στην ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	88
Πίνακας 17: Συγκρίσεις παραγόντων ως προς την ηλικία	88
Πίνακας 18: «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση της αυτοπεποίθησης» ως προς την ηλικία	89
Πίνακας 19: Συγκρίσεις παραγόντων κατά σχολική βαθμίδα	89
Πίνακας 20: «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση της αυτοπεποίθησης» διαφορές μέσωσν όρων κατά σχολική βαθμίδα	90

Πίνακας 21: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Facebook	90
Πίνακας 22: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Messenger	91
Πίνακας 23: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Twitter	91
Πίνακας 24: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Viber	92
Πίνακας 25: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Instagram	92
Πίνακας 26: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Snapchat	93
Πίνακας 27: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση TikTok	93
Πίνακας 28: Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση YouTube	94
Πίνακας 29: Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων στην ψηφιακή ζωή	95
Πίνακας 30: Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων στην ψηφιακή ζωή που υπάρχει επικοινωνία	95
Πίνακας 31: Συσχετίσεις παραγόντων με την συχνότητα επικοινωνίας με φίλους της ψηφιακής ζωής	96
Πίνακας 32: Συσχετίσεις παραγόντων με τον αριθμό «κολλητών» φίλων στην ψηφιακή ζωή	97
Πίνακας 33: Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων στην πραγματική ζωή	97
Πίνακας 34: Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος «κολλητών» φίλων στην πραγματική ζωή	98
Πίνακας 35: Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων εκτός σχολείου	98
Πίνακας 36: Συσχετίσεις παραγόντων με την συχνότητα συνεύρεσής με «κολλητούς» φίλους εκτός σχολείου	99
Πίνακας 37: Συσχετίσεις παραγόντων με τον χρόνο καθημερινής συνεύρεσης με τους «κολλητούς» φίλους	100
Πίνακας 38: Συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων	100

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας τις σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Πολιτισμική ανάλυση και εκπαίδευση» του Πανεπιστημίου Κρήτης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Επίκουρη Καθηγήτρια του τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών Βασιλική Τσούρτου για την επιστημονική βοήθεια που μου παρείχε με την εποπτεία της στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της παρούσας ερευνητικής εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις βαθύτατες ευχαριστίες μου σε όλους τους μαθητές του Γυμνασίου-Λυκείου Ευδήλου και Γυμνασίου με λυκειακές τάξεις Ραχών Ικαρίας για την πρόθυμη, εθελοντική συμμετοχή τους στην ερευνητική διαδικασία με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων που τους χορηγήθηκαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια μου και τον σύντροφο μου για την αμέριστη στήριξη, συμπαράσταση και κατανόηση που έδειξαν κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μου.

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εμπειρικής μελέτης ήταν να εξετάσει την ποιότητα της φιλίας των εφήβων που υπάρχει εντός του διαδικτύου και κατά πόσο οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν μέσο κοινωνικοποίησης των εφήβων.

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το έτος 2022 σε γυμνάσια και λύκεια της Ικαρίας. Συμμετείχαν 143 μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 12-18 ετών στο νησί της Ικαρίας. Οι μαθητές/ήτριες συμπλήρωσαν (α) την κλίμακα ποιότητας φιλίας και (β) την κλίμακα χρήσης ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Ως προς τη φιλία, το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε δύο μέρη: ερωτήσεις που αφορούσαν στη φιλία αφενός στην πραγματική ζωή και αφετέρου στην ψηφιακή ζωή. Βρέθηκε ότι οι έφηβοι που έχουν καλή ποιότητα φιλίας στην «πραγματική ζωή» χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λιγότερες ώρες σε σύγκριση με τους εφήβους που δεν έχουν αρκετούς φίλους ή δεν επικοινωνούν συχνά μαζί τους στην καθημερινή ζωή. Οι έφηβοι που χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης έχουν καλύτερη ποιότητα φιλίας στον ψηφιακό κόσμο απ'ότι στην πραγματική ζωή.

Λέξεις κλειδιά: εφηβεία, διαδικτυακή φιλία, κοινωνικοποίηση, μέσα κοινωνικής Δικτύωσης ποιότητα φιλίας

Abstract

The aim of the present empirical study was to examine the quality of adolescent friendships that exist within the internet and whether social networking sites are a means of adolescent socialization.

This research was carried out in the year 2022 in high schools and high schools of Ikaria. 143 male and female students aged 12-18 on the island of Ikaria participated. Students completed (a) the friendship quality scale and (b) the social networking site use scale. Regarding friendship, the questionnaire was divided into two parts: questions related to friendship in real life and in digital life. It was found that teenagers who have a good quality of friendship in "real life" use social media less hours in comparison with adolescents who do not have enough friends or do not communicate with them often in everyday life. Teenagers who use social networking sites have better friendship quality in the digital world than in real life.

Keywords: adolescence, online friendship, socialization, social media, friendship quality

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά την κοινωνικοποίηση των εφήβων μέσω του διαδικτύου και πιο συγκεκριμένα την ποιότητα των φιλικών σχέσεων των ατόμων που δημιουργούνται στην «πραγματική ζωή» και στη «διαδικτυακή ζωή» των εφήβων.

Η εφηβεία είναι μία περίοδος στη ζωή του ανθρώπου που περιλαμβάνει πολλές βιολογικές και ψυχοσωματικές αλλαγές (Φλουρής, 2016). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ο έφηβος ωριμάζει και κατασκευάζει τη δική του, προσωπική ταυτότητα ως ανεξάρτητο άτομο από την οικογένεια του. Η εφηβεία συνδέεται με μία περίοδο άγχους, συγκρούσεων και πολλών προβλημάτων κατά την οποία οι έφηβοι καλούνται να προσαρμοστούν σε αυτή και να αντιμετωπίσουν όλες αυτές τις προκλήσεις. Ο/Η έφηβος/η συχνά αρχίζει να αναρωτιέται ποιος είναι, με τι θα ασχοληθεί στο μέλλον του, ποιος είναι ο χαρακτήρας του και οι αξίες του και προσπαθεί να ορίσει τη δική του ταυτότητα (Παπάζογλου, 2014). Οι έφηβοι λοιπόν καλούνται να προσαρμοστούν στην ενήλικη ζωή, μέσα σε μία κοινωνία που τους επιβάλλει πολλαπλούς ρόλους.

Κατά την περίοδο της εφηβείας η έννοια της φιλίας αποκτά βαθύτερο νόημα. Κατά τη μετάβαση από τη παιδική ηλικία στην εφηβική περίοδο οι σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων γίνονται πιο περίπλοκες. Αποκτούν νέες διαστάσεις, οι σχέσεις υπόκεινται σε κανόνες συμπεριφοράς οι οποίοι είναι αποδεκτοί από όλους (Brown & Larson, 2008). Ωστόσο, οι έφηβοι σήμερα, δεν κάνουν μόνο διαπροσωπικές φιλίες στον πραγματικό κόσμο αλλά δημιουργούν σχέσεις με συνομηλίκους μέσω του διαδικτύου. Καθώς, η τεχνολογία αναπτύσσεται ραγδαία στις κοινωνίες, οι έφηβοι δεν μπορούν παρά να προσαρμοστούν σε αυτό τον «νέο κόσμο του διαδικτύου». Συχνά, τα άτομα χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για διάφορους λόγους όπως, η ψυχαγωγία, η επικοινωνία με άλλους αλλά και η διατήρηση ή η δημιουργία νέων σχέσεων (Craig, 2008).

Η παρούσα εργασία λοιπόν, στοχεύει στη διερεύνηση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων των εφήβων μέσω του διαδικτύου και αν αυτές αποτελούν παράγοντα κοινωνικοποίησης των ατόμων. Χωρίζεται σε δύο μέρη: το θεωρητικό το οποίο περιλαμβάνει 3 κεφάλαια και το εμπειρικό το οποίο περιλαμβάνει 3 κεφάλαια.

Πρώτα από όλα στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται, μέσα από τη βιβλιογραφία, η έννοια της ταυτότητας. Συγκεκριμένα, αναφέρονται τα μέσα κατασκευής της προσωπικής ταυτότητας του ατόμου, η οποία οδηγεί στην ομαλή κοινωνικοποίηση του. Στη συνέχεια, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε συγκεκριμένους φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου, στους γονείς και στους συνομηλίκους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται η έννοια της φιλίας κατά την περίοδο της εφηβείας. Αναφέρονται και αναπτύσσονται τα είδη φιλίας σε «στενές φιλίες», «κλίκες», «γνωστοί», «παρέες» ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κάθε «ομάδας». Στη συνέχεια, η βιβλιογραφική ανακόπηση εστιάζεται στην ποιότητα της φιλίας και στην ανίχνευση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών στις φιλικές σχέσεις των εφήβων.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους αναλύεται η χρήση του διαδικτύου από τους εφήβους, η σημασία που έχει η διαπροσωπική επαφή για τις ανθρώπινες σχέσεις και αναφέρονται θετικές και αρνητικές επιδράσεις του διαδικτύου στη ζωή των εφήβων. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται ευρήματα από διεθνείς σχετικές μελέτες.

Το τέταρτο κεφάλαιο, του εμπειρικού μέρους, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε και όλη η ερευνητική διαδικασία.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, μετά από στατιστική ανάλυση των δεδομένων που συλλεχτήκαν και στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται κριτική αντιπαράθεση των ευρημάτων με ευρήματα άλλων σχετικών μελετών, καταγράφονται τα συμπεράσματα και οι περιορισμοί της παρούσας μελέτης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Κοινωνικοποίηση στην εφηβεία

Στόχος του κεφαλαίου είναι θεωρητική ανασκόπηση της κοινωνικοποίησης του εφήβου, μέσα από τη διδασκαλία διαμόρφωσης της ταυτότητας του. Δίνεται έμφαση στο ρόλο των γονέων και των συνομηλίκων κατά τη διάρκεια κατασκευής ταυτότητας του εφήβου.

1.1. Κοινωνικοποίηση και διαμόρφωση ταυτότητας στην εφηβεία

Οι πιο σημαντικοί φορείς κοινωνικοποίησης για την εξέλιξη του εφήβου είναι η οικογένεια και οι συνομήλικοι. Η κοινωνικοποίηση οδηγεί στη διαμόρφωση της ταυτότητας ενός ατόμου. Η διαμόρφωση της ταυτότητας κατά την περίοδο της εφηβείας είναι από τις πιο σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι. Η εφηβεία είναι μία περίοδος άγχους, προβλημάτων αλλά και εξερεύνησης. Η στήριξη της οικογένειας και ιδιαίτερα των γονέων, η βοήθεια και το ενδιαφέρον που εκδηλώνεται προς τον έφηβο, τον βοηθά στη δημιουργία προσωπικής ταυτότητας (Παπάζογλου, 2014). Οι πιο σημαντικοί παράγοντες για την ομαλή κατασκευή της ταυτότητας του εφήβου είναι η οικογένεια και οι συνομήλικοι-φίλοι. Αρχικά, κρίνεται σκόπιμο, να παρουσιαστεί ο όρος «ταυτότητα».

Καθώς ο έφηβος μεγαλώνει αρχίζει να αναρωτιέται για τον εαυτό του, ποιος είναι, ποιες είναι οι ικανότητες του, ποιες είναι οι πεποιθήσεις του, αναρωτιέται για το φύλο του, για τη ζωή του. Δεν υπάρχει σαφής ορισμός για την «ταυτότητα», ωστόσο κάποιοι μελετητές θεωρούν πως η ταυτότητα ενός ατόμου είναι η αμετάβλητη σχέση που έχει το ίδιο για τον εαυτό του, η οποία σχετίζεται με τα παραπάνω ερωτήματα. Η επιτυχής ολοκλήρωση της διαμόρφωσης της ταυτότητας με την ικανότητα του εφήβου να προσαρμοστεί στο χρονικό και κοινωνικό του περιβάλλον (Παπάζογλου, 2014). Σύμφωνα με τον Erikson (Lehalle & Mellier, 2005) ο έφηβος κατά την εφηβεία καλείται να κάνει προσωπικές επιλογές σε διαφορετικούς τομείς, όπως η θρησκεία, το επάγγελμα κ.λπ. οι οποίοι θα τον βοηθήσουν να διαμορφώσει την κατάλληλη κάθε φορά ταυτότητα. Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει δύο βασικούς μετασχηματισμούς, τη διαδικασία κατά την οποία το άτομο θέτει πολλαπλούς

στόχους για την εξέλιξη του εαυτού του και τη διαδικασία διερεύνησης των δυνατοτήτων του (Lehalle & Mellier, 2005). Καθώς όμως το άτομο προσπαθεί να διαμορφώσει την ταυτότητά του έρχεται σε επαφή με διάφορους ρόλους που επιβάλλονται από το κοινωνικό του περιβάλλον. Έτσι, καλείται να «εξετάσει» τους ρόλους αυτούς διαμορφώνοντας τη κατάλληλη κάθε φορά ταυτότητα, για παράδειγμα, ταυτότητα φύλου, θρησκευτική ταυτότητα κ.λπ. Αυτό πολλές φορές έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση αντικρουόμενων ταυτοτήτων που δημιουργεί στον έφηβο την ανάγκη του για μοναδικότητα και από την άλλη μεριά δημιουργεί την ανάγκη αφενός για μοναδικότητα και αφετέρου για αποδοχή της ταυτότητας του από τους «σημαντικούς άλλους» (Παπάζογλου, 2014).

Ο Erikson (Παπάζογλου, 2014) μίλησε για τη κρίση ταυτότητας. Το άτομο εξελίσσεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, η ψυχολογική ανάπτυξη περνάει από οκτώ στάδια από τη γέννηση του έως και την γεροντική ηλικία, τα οποία το βοηθούν να διαμορφώσει τον εαυτό του. Σε κάθε φάση-στάδιο της ζωής του το άτομο αντιμετωπίζει κρίση του «εγώ» την οποία καλείται να αντιμετωπίσει (Παπάζογλου, 2014). Σύμφωνα λοιπόν με τον Erikson το άτομο «εισέρχεται» στο πέμπτο στάδιο (12-20 χρονών), στη περίοδο της εφηβείας, κατά το οποίο δημιουργείται αναπτυξιακή κρίση που σχετίζεται με τη διερεύνηση της ταυτότητας του (Παπάζογλου, 2014). Για τον Erikson η ταυτότητα δεν είναι μονοδιάστατη. Το άτομο καλείται να διαμορφώσει ταυτότητες για να ανταποκριθεί σε όλους τους ρόλους της ενήλικης ζωής του. Σύμφωνα με τον Erikson για να μπορέσει το άτομο να αναπτύξει τις ταυτότητες του ο, η κοινωνία πρέπει να παρέχει στους εφήβους ένα «ψυχοκοινωνικό μορατόριουμ», δηλαδή η κοινωνία να διευκολύνει τους εφήβους και να τους απαλλάσσει προσωρινά από τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις τους, προκειμένου να διαμορφώσουν τη ταυτότητα τους μέσα από μια περίοδο αυτοανακάλυψης και αυτοαναζήτησης (Lehalle & Mellier, 2005). Η σύγκρουση όλων αυτών των ρόλων που το άτομο καλείται να υιοθετήσει ή να απορρίψει είναι αναπόφευκτη. Η οικογένεια και οι κλίκες- φίλιες είναι εκείνοι που μπορούν να βοηθήσουν το άτομο στην επίλυση των συγκρούσεων αυτών (Παπάζογλου, 2014).

Ο Erikson επηρέασε πολλούς ερευνητές, ανάμεσα τους και ο James Marcia οποίος όρισε τη ταυτότητα ως «μια εσωτερική δυναμική οργάνωση των πεποιθήσεων, των αρχών, των δεξιοτήτων, των φιλοδοξιών και της προσωπικής ιστορίας του ατόμου» (Παπάζογλου, 2014, σελ. 180). Ο Marcia μελέτησε τόσο τον ίδιο τον εαυτό για την

κατασκευή της ταυτότητας ,όσο και το εξωτερικό περιβάλλον του ατόμου. Θεώρησε πως υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες ταυτότητας ,ανάλογα με το αν υπάρχει η διερεύνηση και η δέσμευση σε διαφορετικούς τομείς στη ζωή του ατόμου. *Διάχυση ταυτότητας* : τα άτομα αυτά είναι αβέβαια , χωρίς αυτοπεποίθηση, δεν έχουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους, και δεν έχουν διερευνήσει ακόμα την ταυτότητα τους. *Δοτή ταυτότητα*: τα άτομα αυτά έχουν υιοθετήσει μία ταυτότητα η οποία έχει δημιουργηθεί από άλλους, όπως οι γονείς, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και αντιμετωπίζουν συχνά συγκρούσεις και προβλήματα στις σχέσεις τους. *Μορατόριουμ (ή ανάσχεση ταυτότητας)*: τα άτομα αυτής της κατηγορίας συνεχίζουν να διερευνούν τη ταυτότητα τους, δεν την έχουν διαμορφώσει, συχνά αντιμετωπίζουν φόβους, έχουν όμως θετική εικόνα για τον εαυτό τους και θετικές αλληλεπιδράσεις στις σχέσεις τους. Τέλος όσα άτομα βρίσκονται στη κατηγορία της *κατακτημένης ταυτότητας* έχουν κατασκευάσει τη ταυτότητα τους ύστερα από τη «κρίση ταυτότητας», είναι ανεξάρτητοι, έχουν αυτοπεποίθηση και καλύτερη κατανόηση των ικανοτήτων και των αδυναμιών του (Lehalle & Mellier, 2005). Για τον Marcia η κατασκευή ταυτότητας δεν συνδέεται αποκλειστικά με την αναπτυξιακή περίοδο της εφηβείας αντίθετα υποστηρίζει πως «κρίσεις ταυτότητας» προκύπτουν κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου .

Όπως προαναφέρθηκε, η περίοδος της εφηβείας συνδέεται άρρηκτα με συμπτώματα άγχους, προβλήματα εσωτερίκευσης, αλλαγές στη διάθεση αλλά και τάση για εξερεύνηση του εαυτού με σκοπό τη διαμόρφωση της ταυτότητας. Οι διαστάσεις της ταυτότητας που αναφέρθηκαν μπορούν να εντοπιστούν και σε διαπροσωπικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Οι δυο πιο σημαντικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην κατασκευή της ταυτότητας στην εφηβεία είναι οι γονείς-οικογένεια και οι φίλοι-κλικές-παρέες. Η διαμόρφωση της ταυτότητας έχει σημαντικό ρόλο στην ποιότητα των σχέσεων του ατόμου, στην αλληλεπίδρασή του με τους άλλους και στην προσαρμογή του στο κοινωνικό περιβάλλον (Klimstra et al., 2015).

1.2.Ο ρόλος των γονέων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων

Στην περίοδο της εφηβείας το άτομο υπόκειται σε πολλές αλλαγές τόσο σωματικές και βιολογικές, όσο ψυχολογικές και διαπροσωπικές. Στον κοινωνικό τομέα οι έφηβοι αναδιατυπώνουν τις θεωρίες τους και τις απόψεις για τις σχέσεις που έχουν με τα

άτομα στον περίγυρο τους. Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο τα άτομα προσδίδουν ιδιαίτερη αξία και σημασία στις φιλικές τους σχέσεις και στις σχέσεις με τους συνομηλίκους τους. Αντίθετα η σχέση μεταξύ εφήβου και γονέων αρχίζει να εξασθενεί, καθώς ο έφηβος απομακρύνεται όλο και περισσότερο από τους γονείς του πιστεύοντας ότι «δεν τον καταλαβαίνουν». Γονείς και έφηβοι περνούν πλέον λιγότερο χρόνο μαζί, οι προστριβές και οι συγκρούσεις γίνονται περισσότερες. Παρόλα αυτά η συναισθηματική σύνδεση και η ασφάλεια που παρέχουν οι γονείς στους εφήβους παραμένουν δυνατές. Ο έφηβος καθώς μεγαλώνει, ανεξαρτητοποιείται και οδεύει προς την ενηλικίωση, χρειάζεται μια ασφαλή ψυχολογική βάση την οποία του παρέχουν οι γονείς του (Παπάζογλου, 2014).

Πολλές μελέτες έχουν επικεντρωθεί στη σχέση γονέων-παιδιών, ως προς την ανάπτυξη της ταυτότητας του εφήβου. Ο ασφαλής δεσμός γονέων-εφήβου επιτρέπει στον έφηβο να νιώσει την αποδοχή και την ελευθερία και έτσι να επεξεργαστεί πολλαπλούς ρόλους, ταυτότητες. Όταν ο έφηβος αντιλαμβάνεται τη στήριξη των γονιών του στα λάθη και στις επιτυχίες, τότε και ο ίδιος θα διαμορφώσει μια ικανοποιητική ταυτότητα (Παπάζογλου, 2014).

Οι έφηβοι που υιοθετούν το στυλ της διάχυτης ταυτότητας νιώθουν παραμελημένοι από τους γονείς τους με αποτέλεσμα να απομακρύνονται από αυτούς. Σε τέτοιες περιπτώσεις συχνά ο πατέρας απουσιάζει λόγω χωρισμού. Η απομάκρυνση του εφήβου από τους γονείς οφείλεται σύμφωνα με τον Berzonsky (οπ. αναφ. στο Παπάζογλου, 2014) στην ελλιπή καθοδήγηση, στην αυξημένη ανεκτικότητα και στην περιορισμένη συναισθηματική κάλυψη και επικοινωνία.

Στην περίπτωση της δοτής ταυτότητας ο έφηβος βρίσκεται κοντά στους γονείς του και φοβάται μη τον απορρίψουν. Οι γονείς είναι υπερπροστατευτικοί, παρεμβαίνουν στη προσωπική ζωή του εφήβου και δεν τον ενθαρρύνουν ώστε να αναπτύξει μια αυτόνομη προσωπικότητα και μια ικανοποιητική ταυτότητα. Επίσης οι γονείς προβάλλουν και υποδεικνύουν στον έφηβο οικογενειακές αξίες τις οποίες ο ίδιος καλείται να μην αμφισβητήσει ποτέ. Σύμφωνα με τον Berzonsky (οπ. αναφ. στο Παπάζογλου, 2014) οι γονείς στη συγκεκριμένη περίπτωση προβάλλουν εξουσιαστικές τάσεις και συμπεριφορές προς τον έφηβο με μειωμένη συναισθηματική σύνδεση.

Στη κατάσταση μορατόριουμ οι έφηβοι δεν έχουν ακόμη κατασκευάσει τη δική τους ταυτότητα, αλλά νιώθουν ελεύθεροι να εκφράσουν την άποψη τους και να διαφωνήσουν με τους γονείς τους. Νιώθουν τη στήριξη και την αγάπη των γονιών τους, προωθείται η αυτονομία και η αυτοέκφραση. Κατά τον Berzonsky (οπ. αναφ. στο Παπάζογλου, 2014) οι αποφάσεις και πρακτικές των γονέων είναι σύμφωνες με εκείνες των εφήβων, και γίνονται αυστηρές μόνο όπου κρίνεται αναγκαίο.

Η κατεκτημένη ταυτότητα των εφήβων συνδέεται άμεσα με μία δημοκρατική και γεμάτη στοργή διαπαιδαγώγηση. Για να φτάσει ο έφηβος στη κατακτημένη ταυτότητα χρειάζεται συνεχής επιβράβευση από τους γονείς, ελάχιστος έλεγχος και η ανάπτυξη ενός ασφαλούς δεσμού ανάμεσα στον έφηβο και στους γονείς του (Παπάζογλου, 2014).

Οι παραπάνω κατηγορίες ταυτοτήτων συνδέονται με την διαπαιδαγώγηση των εφήβων από τους γονείς τους. Πολλοί ερευνητές έχουν προσπαθήσει να κατηγοριοποιήσουν αυτούς τους τρόπους διαπαιδαγώγησης. Σύμφωνα με την Diana Baumrind (οπ. αναφ. στο Lehalle & Mellier, 2005) υπάρχουν τρία διαφορετικά στυλ ανατροφής των παιδιών από τους γονείς, το εξουσιαστικό, το δημοκρατικό και το επιτρεπτικό. Η κατηγοριοποίηση αυτή βασίστηκε σε πληροφορίες όπως η παρατήρηση μητέρας- παιδιού, συνεντεύξεις με τους γονείς κλπ. Βασίστηκε σε δύο κριτήρια, στους τρόπους με τους οποίους ο γονέας έλεγχε τις δραστηριότητες του παιδιού του και στο βαθμό προσοχής που έδινε ο γονέας στο παιδί του.

Οι Maccoby και Martin (Lehalle & Mellier, 2005). στις τρεις παραπάνω κατηγορίες προσθέτουν και μια τέταρτη, αυτή των «αποστασιοποιημένων ή αμελών γονέων». Οι «εξουσιαστικοί» γονείς ελέγχουν τις πράξεις των παιδιών τους με καταναγκαστικό τρόπο (τιμωρίες) παραλείποντας τις εξηγήσεις. Είναι αυστηροί και δίνουν λιγότερη προσοχή στα παιδιά τους (Lehalle & Mellier, 2005). Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε Αγγλόφωνες κοινωνίες έχει αποδειχθεί πως έφηβοι με «εξουσιαστικούς γονείς» είναι λιγότερο επιρρεπείς σε παραπτωματικές συμπεριφορές (όπως, αλκόολ, ναρκωτικά) από τους έφηβους με «αποστασιοποιημένους ή αμελείς γονείς» (Riquelme et al., 2018). Στο «επιτρεπτικό» στυλ γονέων όταν η καθημερινή ζωή των παιδιών δεν έχει σαφή και αρκετά όρια, τα παιδιά συμπεριφέρονται όπως θέλουν (φαγητό, τηλεόραση κλπ). Οι γονείς δεν θέτουν γενικά όρια στα παιδιά τους και δεν έχουν την απαίτηση από αυτά να επιδεικνύουν ώριμες συμπεριφορές (Lehalle

& Mellier, 2005). Οι «δημοκρατικοί» γονείς προωθούν το διάλογο και υποδεικνύουν στα παιδιά τους τι περιμένουν από αυτά. Συχνά το παιδί αντιμετωπίζεται ως ώριμο άτομο και γνωρίζει τα όρια τα οποία δεν πρέπει να υπερβεί. Οι γονείς αυτού του στυλ έχουν υψηλές απαιτήσεις από τα παιδιά τους, δίνουν όμως περισσότερη προσοχή σε αυτά (Lehalle & Mellier, 2005). Τέλος οι «αποστασιοποιημένοι ή αμελείς» γονείς ασχολούνται λιγιστά με το τι συμβαίνει καθημερινά στη ζωή του παιδιού τους, είναι αφοσιωμένοι στις δικές τους ασχολίες ασκούν όμως έλεγχο αλλά δίνουν ελάχιστη προσοχή στα παιδιά τους (Lehalle & Mellier, 2005). Έφηβοι με «αποστασιοποιημένους ή αμελείς» γονείς παρουσιάζουν μεγαλύτερο κίνδυνο προβλημάτων αυτοεκτίμησης και ευπάθειας (Riquelme et al., 2018).

Οι Riquelme et al. (2018) πραγματοποίησαν έρευνα σε μία περιφέρεια της Ισπανίας και μελέτησαν την επιρροή της ανατροφής των γονέων στα παιδιά τους όσο αφορά τις παραπτωματικές και επικίνδυνες συμπεριφορές τους, με βάση τα διαφορετικά στυλ που αναφέρονται παραπάνω. Στην έρευνα συμμετείχαν μαθητές ηλικίας 12 με 17 ετών και συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι μαθητές με αυταρχικούς γονείς είχαν περισσότερο χαμηλή αυτοεκτίμηση από τα παιδιά που προέρχονταν από γονείς που ήταν επιεικείς μαζί τους. Επίσης, έφηβοι με αμελείς γονείς παρουσίαζαν μεγάλη ευαλωτότητα σε επικίνδυνες συμπεριφορές ενώ, η αυτοεκτίμηση ήταν πολύ χαμηλή (Riquelme et al., 2018).

Όλα τα παραπάνω εντάσσονται στον τρόπο που οι γονείς διαπαιδαγωγούν και κοινωνικοποιούν τα παιδιά τους. Οι τρόποι αυτοί επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την κατασκευή ταυτότητας των εφήβων καθώς τις μεταγενέστερες διαπροσωπικές τους σχέσεις με άλλα άτομα. Ο διάλογος, η στοργή, η ομαλή επικοινωνία μεταξύ γονέων και εφήβων ενθαρρύνουν τον ίδιο να δημιουργήσει ασφαλείς σχέσεις. Έτσι ο έφηβος θα μάθει να είναι ανεξάρτητος, να λαμβάνει πρωτοβουλίες και να επικοινωνεί ουσιαστικά και αληθινά με τα άλλα άτομα. Αρετές που θα του χρησιμεύσουν στις μετέπειτα σχέσεις του με τους φίλους και συνομηλίκους του. Οι συνομηλικοί μπορούν να θεωρηθούν ένας από τους φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου καθώς συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ταυτότητας του εφήβου.

1.3.Ο ρόλος των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων

Τις περισσότερες φορές καθώς οι έφηβοι μεγαλώνουν, οι γονείς ανησυχούν για το μέλλον τους, για την πορεία της ζωής τους και για τις παρέες-φίλους τους. Φοβούνται μη δημιουργήσουν «λάθος παρέες» οι οποίες τους παρασύρουν σε λάθη και εναντιωματικές ή καταστροφικές συμπεριφορές. Ωστόσο οι συνομηλικοί αποτελούν έναν από τους βασικούς παράγοντες κοινωνικοποίησης των εφήβων. Η σημασία των σχέσεων των συνομηλίκων αυξάνεται απότομα κατά τη μετάβαση από τη παιδική ηλικία στην εφηβεία. Περίπου το 75% των παιδιών προσχολική ηλικίας δημιουργούν αμοιβαίες φιλίες με συνομηλίκους το οποίο αυξάνεται στο 80-90% στην εφηβεία (Hutteman, 2014). Όταν οι έφηβοι απομακρύνονται από τους γονείς, στρέφουν τη προσοχή τους σε ομάδες συνομηλίκων οι οποίοι, λειτουργούν ως βασική επιρροή για την ανάπτυξή τους (Hutteman, 2014).

Καθώς οι έφηβοι μεγαλώνουν, δημιουργούν στενές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους. Η εφηβεία είναι η κύρια περίοδος στη ζωή του ανθρώπου για την κατασκευή της ταυτότητας του. Σε αυτή την περίοδο οι έφηβοι αλληλεπιδρούν με συνομηλίκους τους, οι οποίοι επηρεάζουν τη διαμόρφωση της ταυτότητας τους. Οι σχέσεις του εφήβου με συνομηλίκους τον βοηθούν στην ανεξαρτησία από τους γονείς και στην αναζήτηση των επιλογών που του ταιριάζουν. Όταν λοιπόν, οι συνομηλικοί υποστηρίζουν τον έφηβο προωθούν την κατασκευή μιας ικανοποιητικής ταυτότητας, ενώ ταυτόχρονα απομακρύνεται η απόκτηση μιας δοτής ταυτότητας (Παπάζογλου, 2014).

Οι συνομηλικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή περίοδο ενός εφήβου καθώς, σε αυτές τις σχέσεις το άτομο υιοθετεί κανόνες, πρότυπα και πεποιθήσεις που οδηγούν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, σκέψεις και συναισθήματα (Hutteman, 2014).

Ο έφηβος επιλέγει ομάδες συνομηλίκων με κοινά χαρακτηριστικά με εκείνον και που θεωρεί πως ταιριάζουν σε διάφορους τομείς, η ηλικία, η κοινωνική και η οικονομική κατάσταση της οικογένειας είναι μερικοί από αυτούς (Hutteman, 2014). Ωστόσο, οι έφηβοι υπερεκτιμούν τις ομοιότητες με τους συνομηλίκους τους. Ορισμένες συμπεριφορές και απόψεις μπορεί να είναι ίδιες μεταξύ του εφήβου και

των συνομηλίκων του, ωστόσο όμως κάποια χαρακτηριστικά διαφέρουν, όπως για παράδειγμα οι αξίες που έχει λάβει ο καθένας από την οικογένεια του (Ryan, 2000). Μέσα στις ομάδες των συνομηλίκων, ο έφηβος έχει τη δυνατότητα να διερευνήσει διάφορους ρόλους, να αναζητήσει διαφορετικές απόψεις και να αποκτήσει νέες εμπειρίες. Όλα αυτά θα τον βοηθήσουν να ολοκληρώσει τη δική του προσωπική ταυτότητα. Η είσοδος ή έξοδος από αυτές τις ομάδες όμως μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση της ταυτότητας του (Παπάζογλου, 2014). Συνήθως στη περίοδο της εφηβείας και στην αναζήτηση της ταυτότητας οι έφηβοι επηρεάζονται από τα πιστεύω και τις απόψεις των φίλων τους, με αποτέλεσμα να υιοθετούν παρόμοιες συμπεριφορές προκειμένου να ταιριάζουν μαζί τους. Οι συμπεριφορές αυτές δεν είναι πάντα θετικές. Τα άτομα αυτά παρουσιάζουν μια διάχυτη ταυτότητα. Επιλέγουν φίλους με ίδιες απόψεις με τις δικές τους και αυτό έχει ως επακόλουθο να μη νιώθουν την ανάγκη να ενισχύσουν τη ταυτότητα τους. Επηρεάζονται εύκολα από τις απόψεις των άλλων, αλλάζουν εύκολα γνώμη και δυσκολεύονται να δημιουργήσουν ισχυρούς δεσμούς (Παπάζογλου, 2014).

Έρευνες έχουν δείξει πως η ποιότητα της φιλίας επηρεάζει την προσωπική ταυτότητα ενός εφήβου. Φιλίες με θετικά χαρακτηριστικά, όπως η εμπιστοσύνη, η αγάπη, η οικειότητα και πίστη μπορούν να προωθήσουν στην ανάπτυξη μιας υγιούς ταυτότητας από τον έφηβο. Επιπροσθέτως οι φιλίες αυτές βοηθούν στην αυτοεκτίμηση και στην αυτοπεποίθηση του ατόμου και ενισχύουν θετικές συμπεριφορές, όπως η καλή σχολική επίδοση (Παπάζογλου, 2014).

Έρευνητές έχουν βρει πως οι έφηβοι επηρεάζονται από την οικογένεια και τους συνομηλίκους τους για την επίτευξη της προσωπικής τους ταυτότητας (Παπάζογλου, 2014). Οι γονείς και η οικογένεια ασκούν μεγαλύτερη επιρροή στους εφήβους όσο αφορά τη σχολική επίδοση, το μέλλον των παιδιών τους και τα μελλοντικά τους σχέδια. Οι συνομηλικοί-φίλοι σε κάποιες περιπτώσεις αποτελούν πρότυπα για τους εφήβους, ενώ είναι πιθανόν να επηρεάζουν την ανάπτυξη της ταυτότητας σε διαφορετικούς τομείς από εκείνους των γονέων, όπως για παράδειγμα τη μόδα, τη μουσική, τον τρόπο ομιλίας κλπ. (Παπάζογλου, 2014).

Η εφηβεία λοιπόν, είναι μια κρίσιμη περίοδος στη ζωή ενός ανθρώπου διότι σε αυτή την περίοδο διαμορφώνεται η προσωπική ταυτότητα. Μέσα από διερεύνηση και περισυλλογή ο έφηβος καταλήγει κάποια στιγμή σε ένα στυλ ταυτότητας. Η

οικογένεια και οι συνομήλικοι είναι αυτοί που θα τον βοηθήσουν να κατασκευάσει τη δική του ταυτότητα. Η κάθε κατηγορία με διαφορετικό τρόπο και αξίες επηρεάζει το νέο άτομο σε διαφορετικούς τομείς. Καθώς οι συνομήλικοι-φίλοι έχουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του εφήβου, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί περαιτέρω.

2. Η φιλία στην εφηβεία

2.1. Η έννοια της φιλίας

Κατά την περίοδο της εφηβείας αναπτύσσεται και καλλιεργείται περισσότερο η έννοια της φιλίας. Η φιλία συμβάλλει σημαντικά στην ομαλή ανάπτυξη των εφήβων και στην ομαλή διαμόρφωση της ταυτότητάς τους. Σύγχρονες έρευνες έχουν δείξει πως οι έφηβοι κάνοντας φίλους έχουν καλύτερη συναισθηματική ανάπτυξη και συμπεριφορά από εκείνους που δεν έχουν φίλους (Αναγνωστάκη, 2008). Οι έφηβοι αντιλαμβάνονται διαφορετικά την έννοια της φιλίας σε σύγκριση με τα παιδιά μικρότερης ηλικίας. Στην παιδική ηλικία και στην προεφηβεία τα άτομα περνούν πολύ χρόνο με τους συνομηλικούς τους για να καλύψουν κοινωνικές και προσωπικές ανάγκες όπως, η συντροφικότητα, ο σχηματισμός ταυτότητας και η υποστήριξη (Blair et al., 2016). Ως φιλία μεταξύ δύο εφήβων ορίζεται εκείνη η σχέση που δημιουργείται εθελοντικά και διατηρείται και από τους/τις δύο. Για τη δημιουργία της σχέσης αυτής απαιτούνται αμοιβαία συναισθήματα. Πρακτικά, η φιλία αρχίζει να υπάρχει όταν ο ένας έφηβος/η μία έφηβη αποκαλεί κάποιον/α συνομήλικό του ως «φίλο/η του/της», όταν αναζητούν ο ένας τη παρέα του άλλου και όταν αλλάζουν και προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους στις ανάγκες και στις επιθυμίες των φίλων του/της (Αναγνωστάκη, 2008). Οι έφηβοι γίνονται αποδεκτοί από τους συνομηλικούς τους όταν έχουν ένα θετικό προφίλ συμπεριφοράς όπως, η συνεργασία, η φιλικότητα και όταν έχουν ένα χαμηλό προφίλ σε αρνητικές συμπεριφορές όπως η επιθετικότητα (Blair et al., 2016).

Έρευνες αναφέρονται σε διάφορες «ομάδες» φιλίας μεταξύ των εφήβων. Σύμφωνα με τους Lehalle και Mellier, (2005) οι ομάδες αυτές διαφοροποιούνται στη βάση κάποιων συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, τα άτομα που περιλαμβάνει η κάθε ομάδα, τον τυπικό ή άτυπο χαρακτήρα συγκρότησης τους και το μικρό χαρακτήρα τους.

Οι «στενές φιλίες» περιλαμβάνουν δύο με τρία άτομα, είναι πιο οικείες και τα συναισθήματα εκδηλώνονται ευκολότερα (Smetana et al. 2014). Οι «κλίκες» ή «συντροφίες» αποτελούνται συνήθως από άτομα του ίδιου φύλου, είναι μικρές ομάδες 3 έως 9 μέλη και περνούν αρκετά σημαντικό χρόνο μαζί αλληλεπιδρώντας σε τακτά χρονικά διαστήματα (Poulin, 2010). Οι «παρέες» αποτελούνται από πολλά μέλη, δεν έχουν τόση συχνή επαφή και τα μέλη τους συχνά βρίσκονται μετά από

προγραμματισμένες εξόδους (Lehalle & Mellier, 2005). Το «πλήθος» είναι μεγάλες ομάδες ατόμων με παρόμοια χαρακτηριστικά που ομαδοποιούνται θέλοντας να αποκτήσουν την ίδια «φήμη» (π.χ. ναρκωτικά ,αθλητικά επιτεύγματα κλπ.) και όχι για να περνούν χρόνο μαζί (Ryan, 2000). Οι λεγόμενοι «γνωστοί» έχουν αρκετές διαφορές με όλες τις παραπάνω κατηγορίες καθώς ο δεσμός ανάμεσα στα άτομα δεν είναι ισχυρός, δεν επιδιώκουν την συχνή επαφή και δεν έχουν συχνές σχέσεις (Αναγνωστάκη, 2008).

Η κάθε ομάδα φιλίας που δημιουργείται στην περίοδο της εφηβείας μπορεί να έχει τυπικό, δηλαδή θεσμοθετημένο χαρακτήρα ή άτυπο, μη θεσμοθετημένο χαρακτήρα. Συνήθως οι ομάδες που έχουν τυπικό χαρακτήρα είναι εκείνες που δημιουργούνται στο πλαίσιο του σχολείου και εξωσχολικών δραστηριοτήτων όπως είναι ο αθλητισμός. Οι συντροφίες και οι παρέες έχουν άτυπο χαρακτήρα (Lehalle & Mellier, 2005). Οι Palmonari και Pombeni (οπ. αναφ. στοLehalle&Mellier, 2005) βασιζόμενοι σε έρευνες αναλύουν τη πορεία των φιλικών ομάδων με διαφοροποίηση στην ηλικία. Στα πρώτα χρόνια της εφηβείας 12 με 14 χρόνων οι έφηβοι προτιμούν τις φιλίες των δύο ατόμων, του ίδιου φύλου αλλά αυτό δεν σημαίνει πως δεν εντάσσονται σε μεγαλύτερες ομάδες συντροφικότητας . στην ηλικία των 14 φαίνεται πως οι έφηβοι προτιμούν τη συμμετοχή τους σε ομάδες με άτυπο χαρακτήρα , επιθυμώντας να ξεφύγουν από τα όρια της οικογενείας αναζητώντας νέες εμπειρίες. Οι άτυπες αυτές ομάδες δεν είναι σταθερές και ο έφηβος απομακρύνεται σύντομα από αυτές. Στην ηλικία των 15 με 18 χρόνων ο έφηβος αναζητά ομάδες περισσότερων ατόμων και αυτό φαίνεται πως τον βοηθά καλύτερα στην ομαλή κοινωνικοποίηση του (Lehalle & Mellier, 2005).

Σύμφωνα με τον Dunphy (οπ. αναφ. στο Lehalle & Mellier, 2005) οι αρχικές φιλίες στην εφηβεία χαρακτηρίζονται από ομόφυλες συντροφίες. Σε ένα δεύτερο στάδιο οι ομοφυλόφιλες φιλίες δεν είναι απομονωμένες αλλά τα άτομα αυτά ξεκινούν να αλληλεπιδρούν και με άλλες παρέες. Στη συνέχεια οι παρέες αυτές πολλαπλασιάζονται, συγκροτούνται ευκολότερα και τα άτομα από τις παρέες αυτές που είναι πιο δημοφιλές δημιουργούν συντροφίες με άτομα του άλλου φύλου. Σε ένα τελικό στάδιο οι παρέες που έχουν δημιουργηθεί αρχίζουν να έχουν ασθενείς δεσμούς και τα άτομα αρχίζουν να απομακρύνονται (Lehalle & Mellier, 2005).

Οι έφηβοι στις φιλικές τους σχέσεις μοιράζονται αρκετά κοινά χαρακτηριστικά, αξίες, ενδιαφέροντα και επιλογές. Η φιλία στην εφηβεία χαρακτηρίζεται από όμοια χαρακτηριστικά και το αίσθημα της επιρροής. Μετά από συστηματική έρευνα, οι ερευνητές ανακάλυψαν πως έφηβοι με παρόμοια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, τείνουν να επηρεάζουν αρκετά ο ένας τον άλλον (Brown & Larson, 2008). Ο βαθμός επιρροής καθορίζεται από τα ατομικά χαρακτηριστικά και τη προσωπικότητα του κάθε ατόμου, τη φύση του δεσμού και το χρονικό διάστημα της φιλικής σχέσης. Εάν με τη πάροδο του χρόνου οι φίλοι αρχίσουν να αποκλίνουν σε συμπεριφορές και σκέψεις ο βαθμός του δεσμού θα γίνει αδύναμος και η σχέση θα τελειώσει (Brown & Larson, 2008).

Όλες οι κατηγορίες φιλίας που προαναφέρθηκαν δείχνουν πως επηρεάζουν την περίοδο της εφηβείας ως προς την ανάπτυξη , την κοινωνικοποίηση και την διαμόρφωση του χαρακτήρα και την ταυτότητας του εφήβου. Θα ήταν σημαντική η αναφορά στη ποιότητα της φιλίας ώστε να κριθεί κατά πόσο επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τη συμπεριφορά και την εξέλιξη του ατόμου.

2.2. Η ποιότητα της φιλίας

Η φιλία είναι από τους πιο σημαντικούς φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου. Το άτομο από την παιδική ηλικία δημιουργεί φιλίες, συνήθως ο δεσμός μεταξύ των παιδιών δεν είναι δυνατός. Σε σχετικές μελέτες τα άτομα πρώιμης εφηβείας είναι πιθανό να ονομάσουν έναν συνομήλικό τους ως το «καλύτερο φίλο τους» μονό στην αρχή ή στο τέλος μιας χρονικής χρονιάς και όχι κατά τη διάρκεια της (Brown & Larson, 2008). Ο έφηβος αναζητά φιλίες, οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε, διακρίνονται σε διάφορες «κατηγορίες».

Σύμφωνα με μία μετα-ανάλυση των Newcomb και Bagwell (οπ. αναφ. στο Αναγνωστάκη, 2008) η φιλία προσφέρει σημαντικά οφέλη στους εφήβους για την ανάπτυξη και την κοινωνική τους δράση. Σε μία φιλία δύο ατόμων τα άτομα έχουν θετική συμπεριφορά όπως, συνεργασία, αλληλοβοήθεια και αυτό έχει σημαντικό ρόλο στη κοινωνική τους ανάπτυξη. Η φιλία προωθεί την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και συγκρούσεων καθώς, όταν οι έφηβοι τσακώνονται, επιδιώκουν να επανορθώσουν και αποκαταστήσουν τη σχέση με το φίλο τους, προφανώς γιατί έχουν

επενδύσει συναισθηματικά και δεν θέλουν να χαθεί η σχέση που έχουν δημιουργήσει. Συχνά χαρακτηριστικά της φιλίας είναι πως οι έφηβοι επιλέγουν φίλους με παρόμοια χαρακτηριστικά. Έτσι στις φιλίες κυριαρχεί η ισότητα, οι φίλοι δεν καταπιέζονται ούτε επιδιώκουν να υποβληθούν ο ένας στον άλλο. Οι φίλοι αλληλοβοηθούνται και σέβονται ο ένας τον άλλο (Αναγνωστάκη, 2008).

Παρόλα αυτά οι φιλικές σχέσεις δεν είναι όλες ίδιες. Υπάρχουν διαφορετικές προσωπικότητες και χαρακτήρες, άρα έτσι διαφέρει και η ποιότητα της φιλίας σε κάθε σχέση. Πολλοί υποστηρίζουν πως οι φιλικές σχέσεις είναι πολύπλοκες και πρέπει σε κάθε σχέση να αναλύονται τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά τους (Αναγνωστάκη, 2008). Πολλοί ερευνητές συμφωνούν σε κάποια κοινά χαρακτηριστικά της φιλίας, όπως η οικειότητα, η αλληλοβοήθεια, η συντροφικότητα, η σύγκρουση και η αντιζηλία. Όσο αφορά τον όρο οικειότητα δεν υπάρχει σαφής ορισμός. Έρευνες, ωστόσο, έχουν δείξει πως οι εφηβικές φιλικές σχέσεις που προωθούν την οικειότητα ανάμεσα στα μέλη τους, εκείνα νιώθουν λιγότερο άγχος, εκδηλώνουν λιγότερες αντικοινωνικές και εχθρικές συμπεριφορές, είναι περισσότερο κοινωνικά και έχουν περισσότερο ανεπτυγμένο το αίσθημα της αυτοεκτίμησης (Αναγνωστάκη, 2008).

Για να μετρηθεί η ποιότητα της φιλίας με βάση τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά οι ερευνητές έχουν καταλήξει στο γεγονός πως πρέπει να λαμβάνεται κάθε φορά υπόψη κατά πόσο έχει θετικές ή αρνητικές επιδράσεις στα άτομα που αποτελούν τη σχέση της φιλίας (Αναγνωστάκη, 2008). Σε έρευνα των Parker και Asher (Αναγνωστάκη, 2008) φαίνεται πως η κακή ποιότητα φιλίας συνδέεται με συναισθήματα μη αποδεχτής κοινωνικής κατάστασης και μοναξιάς. Η ποιότητα φιλίας συνδέεται άμεσα με συναισθήματα αυτοεκτίμησης, αποδοχής του εαυτού. Οι ερευνητές εστίασαν το ενδιαφέρον τους περισσότερο στη ποιότητα της φιλίας εντός του σχολικού πλαισίου. Οι μαθητές που δημιουργούν φιλίες με θετικά χαρακτηριστικά έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση και τους ενδιαφέρει περισσότερο η σχολική μάθηση και απόδοση τους. Φιλίες ανάμεσα στους μαθητές με αρνητικά χαρακτηριστικά δημιουργούν στο σχολικό πλαίσιο περισσότερα προβλήματα και συγκρούσεις, κάνουν φασαρία και δεν τους ενδιαφέρει η σχολική μάθηση (Αναγνωστάκη, 2008). Η σύγκρουση ως χαρακτηριστικό της φιλίας, δημιουργεί δυσκολίες προσαρμογής περισσότερο στα αγόρια, τα οποία προσπαθούν να αποφύγουν την επαφή με το σχολείο, τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους. Υψηλά επίπεδα σύγκρουσης συνδέονται με

αισθήματα μοναξιάς και χαμηλά ποσοστά ικανοποίησης. Όσο αφορά τον όρο οικειότητα δεν υπάρχει σαφής ορισμός. Έρευνες, ωστόσο, έχουν δείξει πως οι εφηβικές φιλικές σχέσεις που προωθούν την οικειότητα ανάμεσα στα μέλη τους, εκείνα νιώθουν λιγότερο άγχος, εκδηλώνουν λιγότερες αντικοινωνικές και εχθρικές συμπεριφορές, είναι περισσότερο κοινωνικά και έχουν περισσότερο ανεπτυγμένο το αίσθημα της αυτοεκτίμησης (Αναγνωστάκη, 2008).

Οι φιλικές σχέσεις ανάμεσα στους εφήβους μπορεί να έχουν αρνητικές ή θετικές συνέπειες. Η αρνητική επίδραση της φιλίας στον έφηβο επικεντρώνεται περισσότερο στη παραβατική συμπεριφορά του ίδιου που τις περισσότερες φορές είναι όμοια με εκείνη της ομάδας (Lehalle & Mellier, 2005).

Τα προβλήματα που προκύπτουν εξαρτώνται από τη δομή και συνοχή της ομάδας. Το πόσο θα είναι όμοια η συμπεριφορά του εφήβου με εκείνη των υπόλοιπων μελών της ομάδας εξαρτάται από το επίπεδο αμοιβαιότητας. Όταν ο έφηβος κατονομάζει ως φίλο του τον άλλο σε ερώτηση των ερευνητών το επίπεδο αμοιβαιότητας είναι ισχυρό. Μέση αμοιβαιότητα υπάρχει σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο και ασθενής αμοιβαιότητα όταν οι αμοιβαίες επιλογές του εφήβου είναι λίγες (Lehalle & Mellier, 2005). Η συμμόρφωση της συμπεριφοράς του ατόμου με εκείνη της ομάδας εξαρτάται από το πόσο ισχυρή είναι η αμοιβαιότητα που έχει με τα υπόλοιπα μέλη.

Οι φίλιες υψηλής ποιότητας περιλαμβάνουν περισσότερο θετικά χαρακτηριστικά και λιγότερα αρνητικά, επίσης επιβεβαιώνει τη σταθερότητα της. Οι αρνητικές επιδράσεις της φιλίας στους εφήβους έχει αποδειχθεί πως επηρεάζει τη σταθερότητα της. Η σχέση συνεχώς μεταβάλλεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες και τα συναισθήματα των μελών (Poulin, 2010). Με τη σταθερότητα της φιλίας οι ερευνητές έχουν συνδέσει τρεις διαφορετικές μεταβλητές, το φύλο, τα χαρακτηριστικά εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης της συμπεριφοράς ενός ατόμου και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή (Poulin, 2010).

Σχετικά με το φύλο, οι έρευνες έχουν δείξει πως η αντίληψη που έχουν τα αγόρια και τα κορίτσια για τη φιλία είναι διαφορετική. Τα αγόρια επιλέγουν συχνά ομάδες συνομηλίκων και παρέες οι οποίες βασίζονται και ασχολούνται με δραστηριότητες όπως τα αθλήματα, τα παιχνίδια κ.λπ. που περιλαμβάνουν πολλά μέλη. Έτσι κάνουν απλώς «παρέα» με τα υπόλοιπα μέλη χωρίς απαραίτητα να θεωρούνται φίλοι. Αντίθετα τα κορίτσια επιλέγουν μικρότερες παρέες των 2 με 4 ατόμων, είναι πιο

προσκολλημένα σε αυτές , τις αποκαλούν «φιλίες» και καταθέτουν σε αυτές τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους (Poulin, 2010). Επίσης έχει αποδειχθεί πως, σε σύγκριση με τα αγόρια, τα κορίτσια στεναχωριούνται περισσότερο στην πιθανότητα λήξης μιας φιλικής σχέσης.

Σύμφωνα με βιβλιογραφικές αναφορές οι έφηβοι που έχουν ασταθείς φιλικές σχέσεις και η ποιότητα φιλίας τους είναι χαμηλή έχουν περισσότερα αρνητικά συναισθήματα. Όσο αφορά την εσωτερίκευση των ατόμων αυτών έχουν περισσότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν συμπτώματα κατάθλιψης, έχουν αυξημένο το αίσθημα της ντροπαλότητας και θυματοποιούνται ευκολότερα από συνομηλίκους τους (Poulin, 2010). Όσο αφορά τη κατάθλιψη οι ερευνητές έχουν εντοπίσει διαφορές στο φύλο. Αρχικά, εντοπίζεται στην εφηβεία στην ηλικία των 15 έως 18 ετών. Τα κορίτσια έχουν διπλάσιες πιθανότητες να πάθουν κατάθλιψη από τα αγόρια. Κάτι τέτοιο πιθανόν να παρουσιαστεί εφόσον υπάρχει αστάθεια στις φιλικές τους σχέσεις, διότι τα κορίτσια είναι περισσότερο δοτικά στις σχέσεις τους (Poulin, 2010). Οι ντροπαλοί έφηβοι είναι πιο πιθανόν να αντιμετωπίσουν προβλήματα και δυσκολίες στη διατήρηση φιλικών σχέσεων διότι δεν έχουν αναπτύξει αρκετά τη κοινωνικότητα τους (Poulin, 2010). Τα παιδιά που συχνά πέφτουν θύματα εκφοβισμού από συνομηλίκους τους, έχουν δείξει οι έρευνες, πως χάνουν τις φιλίες τους και δυσκολεύονται ή αργούν να δημιουργήσουν νέες. Από την άλλη μεριά έφηβοι που θυματοποιούνται από συνομηλίκους και χάνουν τις φιλίες τους , με τη πάροδο του χρόνου δημιουργούν νέες φιλίες, σταθερές με γερές βάσεις ,που αντέχουν στο χρόνο (Poulin, 2010).

Η σταθερότητα της φιλίας μπορεί να επηρεαστεί από την εξωτερική συμπεριφορά του εφήβου. Οι επιθετικές συμπεριφορές του εφήβου μπορεί να τον αποκλείσουν από την ομάδα με αποτέλεσμα να νιώσει την απόρριψη και να στερηθεί σημαντικές εμπειρίες με τους συνομηλίκους τους. Έρευνες έδειξαν πως οι έφηβοι με εναντιωματική συμπεριφορά δημιουργούν ασταθείς δεσμούς φιλίας οι οποίοι είναι χαμηλής ποιότητας , έχουν μικρή διάρκεια και τελειώνουν με άδοξο τρόπο (Poulin, 2010).

Η σταθερότητα της φιλίας συνδέεται επίσης με τη κοινωνικότητα, τη δημοτικότητα, τη μοναξιά και την επιθετικότητα. Σύμφωνα με τους Parker και Seal (Poulin,2010) η σταθερότητα της φιλίας έχει τρεις «εκδοχές». Οι έφηβοι που δημιουργούσαν πολλές φιλίες μέσα σε ένα χρονικό διάστημα, είχαν θετικά χαρακτηριστικά (π.χ. αίσθηση του

χιούμορ) που ήταν πολύ εύκολο να τους προσελκύουν διαφορετικά κάθε φορά άτομα, άρα υπήρχε χαμηλή ποιότητα φιλίας αλλά αυξημένη ικανότητα δημιουργία φιλίας. Έφηβοι με αρνητικές συμπεριφορές (π.χ. επιθετικότητα), οι οποίες προέρχονταν από αρνητικά συναισθήματα είχαν μεγάλη δυσκολία στο να διατηρήσουν τις φιλίες τους. Οι έφηβοι που παρουσίαζαν δυσκολία στη δημιουργία αλλά και στη διατήρηση των σχέσεων (χαμηλή σταθερότητα, χαμηλή ικανότητα δημιουργίας σχέσεων) εμφάνισαν ελλείψεις σε χαρακτηριστικά όπως η φροντίδα και η ειλικρίνεια (Poulin, 2010).

Οι συνομήλικοι επηρεάζουν πότε αρνητικά και πότε θετικά την ανάπτυξη και την κοινωνικοποίηση των εφήβων. Η ποιότητα της φιλίας δεν έχει συγκεκριμένους τύπους συμπεριφοράς, ούτε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αξίζει να σημειωθεί πως στην εποχή μας οι έφηβοι δεν αρκούνται μόνο στις διαπροσωπικές σχέσεις με τους συνομηλίκους. Πλέον υπάρχει ένας νέος τρόπος να «κάνεις φιλίες», οι διαδικτυακές ιστοσελίδες (ή αλλιώς «μέσα κοινωνικής δικτύωσης»). Η προτίμηση των εφήβων να δημιουργούν φιλίες μέσω διαδικτύου θα εξεταστεί στο επόμενο κεφάλαιο.

3. Η χρήση του διαδικτύου στην περίοδο της εφηβείας

3.1. Χρήση του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών από τους εφήβους

Στη σημερινή εποχή, σε ολόκληρο τον κόσμο, οι νέοι χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο το διαδίκτυο. Ο κυριότερος λόγος χρήσης τους είναι η επικοινωνία με φίλους (Pierce, 2009). Οι έφηβοι περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους μπροστά σε ένα υπολογιστή ή κινητό τηλέφωνο, αλληλεπιδρώντας, συζητώντας και δημιουργώντας νέες σχέσεις και δεσμούς μέσω του διαδικτύου (Gapsiso, 2015).

Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί ανέδειξαν το ποσοστό των εφήβων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, καθώς και την εξέλιξη της πορείας του μέχρι πρόσφατα. Το 2002 περισσότεροι από 600 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο και το 2015 οι χρήστες του διαδικτύου ξεπερνούσαν τα 3,7 δισεκατομμύρια παγκοσμίως (Gapsiso, 2015). Οι αριθμοί αυτοί υποδεικνύουν τη γρήγορη εξάπλωση του διαδικτύου στη καθημερινότητα των ανθρώπων. Όσο αφορά τους εφήβους, το 2001 στο Καναδά και στις ΗΠΑ εθνικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, αποκάλυψαν πως το 70% των εφήβων ήταν χρήστες του διαδικτύου και πως το χρησιμοποιούν στη καθημερινή τους ζωή για την εύρεση πληροφοριών για σχολικές εργασίες, για ψυχαγωγία και για την επικοινωνία με άλλους (Craig, 2008). Το 2005 περισσότεροι από 21 εκατομμύρια έφηβοι μεταξύ 12 και 17 ετών δήλωσαν πως χρησιμοποιούν τακτικά το διαδίκτυο για ανταλλαγή μηνυμάτων, να δημιουργήσουν νέες φιλίες ή να συνομιλήσουν με τις ήδη υπάρχουσες φιλίες τους (Pierce, 2009). Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα πάνω από το 85% των εφήβων δήλωσε πως χρησιμοποιεί το διαδίκτυο σε καθημερινή βάση (Pierce, 2009).

Τα τελευταία χρόνια οι έφηβοι είναι δημοφιλείς χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το διαδίκτυο έχει γίνει μέρος του πολιτισμού, της εκπαίδευσης και της ζωής τους γενικότερα. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε με Αμερικανούς εφήβους ηλικίας 12 με 17 ετών, το 73% δήλωσε πως χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο (Craig, 2008). Οι πιο δημοφιλείς χρήσεις του διαδικτύου είναι η αποστολή μηνυμάτων στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο(92%), η χρήση για ψυχαγωγία (84%), η αποστολή μηνυμάτων στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (74%) και η αναζήτηση

πληροφοριών σε ποσοστό 69% (Craig, 2008). Το 28% ηλικίας 12-15 ανέφερε πως επικοινωνεί με συμμαθητές και συνομήλικους του μέσω μηνυμάτων, ενώ το ποσοστό αυτού του είδους επικοινωνίας για τις ηλικίες 15-17 ανέρχεται στο 70-80% (Craig, 2008). Το facebook και το twitter είναι από τα πιο δημοφιλή μέσα επικοινωνίας στο διαδίκτυο (Allen et al. 2014). Σύμφωνα με έρευνα του Pew, το 2009 για το διαδίκτυο που έγινε στις ΗΠΑ το 81% των εφήβων χρησιμοποιούσε τακτικά το facebook (Reich et al. 2012). Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν 800 έφηβοι τυχαίου δείγματος ηλικίας 12 με 17 ετών. Το 93% χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο σε τακτική βάση. Από το 93%, το 73% ανέφερε ότι είχε δημιουργήσει προφίλ σε ιστοσελίδα κοινωνικής δικτύωσης (Reich et al. 2012).

Το ερευνητικό κέντρο Pew Internet & American Life Project το 2013 (οπ. αναφ. στο Martin et al., 2018) δημοσίευσε έρευνα η οποία μελέτησε τη χρήση του διαδικτύου από τους εφήβους. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε μεταξύ των χρόνων 2006 και 2012. Συμμετείχαν έφηβοι ηλικίας 12-17 ετών. Από αυτούς 8 στους 10 δήλωσε πως χρησιμοποιούσε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως το facebook σε ποσοστό 77% και το twitter σε ποσοστό 24%.

Το 2006 είχε προηγηθεί παρόμοια έρευνα που ανέφερε ότι η χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους ανέρχεται στο 55%. Σε μία έρευνα του 2010 από το ίδρυμα Kaiser Family Foundation τα ευρήματα έδειξαν πως υπάρχει διαφορά σε μειονοτικές ομάδες εφήβων σε σχέση με άλλες εθνικότητες, όσο αφορά τη χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης (Reich et al., 2012). Το ποσοστό χρηστών των Λατίνων ανερχόταν στο 74%, των Νοτιοαμερικανών στο 78% και των Ευρωπαίων και Αμερικανών στο 88% (Reich et al., 2012). Στην Αυστραλία στατιστικές που δημοσιεύθηκαν το 2011 αναφέρουν πως το 80% των εφήβων ηλικίας 15 έως 17 ετών χρησιμοποιούν καθημερινά ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (Allen et al. 2014).

Σημαντική είναι η διαφορά στη χρήση του διαδικτύου ανάμεσα στα δύο φύλα. Έρευνες αναφέρουν πως τα κορίτσια χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για δραστηριότητες που αφορούν τη σχολική ζωή σε ποσοστό 75%, για ανταλλαγή μηνυμάτων (68%), για ψυχαγωγία μέσω παιχνιδιών (68%) και τέλος για ακρόαση μουσικής σε ποσοστό 65% (Craig, 2008). Σε αντίθεση τα αγόρια χρησιμοποιούν το διαδίκτυο περισσότερο για να ψυχαγωγηθούν μέσω παιχνιδιών (85%), για σχολικές εργασίες σε ποσοστό 75%,

για ακρόαση μουσικής (65%) και τέλος για αποστολή μηνυμάτων σε ποσοστό 63% (Craig, 2008).

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, οι νέοι κατά την περίοδο της εφηβείας βιώνουν πολλές αλλαγές, σωματικές και ψυχολογικές. Οι κοινωνικές συνδέσεις και δεσμοί που δημιουργούν με διάφορες κοινωνικές ομάδες είναι σημαντικοί για την ανάπτυξη τους, την ομαλή κατασκευή της ταυτότητας τους και της κοινωνικοποίησης τους (Allen et al. 2014). Οι έφηβοι βιώνουν διάφορα συναισθήματα όταν πρόκειται για τις κοινωνικές τους σχέσεις και ειδικά τις φιλικές και τις σχέσεις με συνομήλικους τους, όπως για παράδειγμα το κοινωνικό άγχος. Μέσω του διαδικτύου και ειδικότερα μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, οι έφηβοι έχουν τη δυνατότητα να πειραματιστούν με ταυτότητες που αφορούν τις στενές σχέσεις τους, τις φιλικές και τις ερωτικές τους σχέσεις (Craig, 2008).

Σύμφωνα με έρευνες οι έφηβοι τείνουν να χρησιμοποιούν περισσότερο τα διαδικτυακά μέσα επικοινωνίας όταν εμφανίζουν κοινωνικό άγχος. Ως «κοινωνικό άγχος» ορίζεται «μια κατάσταση άγχους που προκύπτει από την προοπτική ή τη παρουσία της διαπροσωπικής αξιολόγησης σε πραγματικό ή φανταστικό κοινωνικό περιβάλλον» (Pierce, 2009, σελ. 1368). Τα συμπτώματα του κοινωνικού άγχους είναι συνήθως κατάθλιψη, άβολα συναισθήματα, άγχος, φοβίες που επηρεάζουν τις ικανότητες του ανθρώπου να ανταποκριθεί σε κοινωνικές καταστάσεις (Pierce, 2009). Οι άνθρωποι και ειδικότερα οι έφηβοι έχουν την αίσθηση του «ανήκειν», να ανήκουν σε κοινωνικές ομάδες και να γίνονται αποδεκτοί. Έφηβοι με κοινωνικό άγχος στρέφονται στο διαδίκτυο, το οποίο μπορεί να τους προσφέρει την ικανοποίηση της ανάγκης τους για κοινωνική αποδοχή (Pierce, 2009). Η ανάγκη αυτή εκπληρώνεται μέσω των εφαρμογών επικοινωνίας του διαδικτύου, μέσω μηνυμάτων, δημοσιεύσεων κλπ.

Και τα δύο φύλα μπορούν να βιώσουν κοινωνικό άγχος. Οι έρευνες έχουν αποδείξει πως τα κορίτσια μπορούν να βιώσουν περισσότερο και συχνότερο κοινωνικό άγχος από τα αγόρια (Pierce, 2009). Αυτό συμβαίνει γιατί οι γυναίκες δίνουν περισσότερη σημασία στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και επενδύουν περισσότερο συναισθηματικά από τους άντρες. Γυναίκες που επικοινωνούν μέσω διαδικτύου αισθάνονται περισσότερο ασφαλείς από το να είχαν μια διαπροσωπική σχέση πρόσωπο με πρόσωπο (Pierce, 2009).

Είναι σημαντικό να αναφερθούμε στη χρήση του διαδικτύου κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19, αλλά και μετά από αυτήν. Με την εμφάνιση του Covid-19 οι περισσότερες χώρες ήταν σε καθεστώς lockdown για την αποφυγή εξάπλωσης του ιού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αλλάξει η ζωή των ατόμων και να περιοριστούν οι επαφές με άλλα άτομα. Ωστόσο, η ανάγκη για ανθρώπινη κοινωνική αλληλεπίδραση και επαφή δεν μειώθηκε. Το διαδίκτυο για τους περισσότερους ήταν ένα «εργαλείο» που τους βοήθησε να ικανοποιήσουν την ανάγκη για κοινωνική επαφή και ενσωμάτωση την περίοδο του lockdown (Meier et al. 2021).

Σε έρευνα των Fernandes et al. (2020) συμμετείχαν 185 έφηβοι από διάφορες χώρες (Μεξικό, Ινδία, Φιλιππίνες, Μαλαισία), αποδείχθηκε ότι κατά την διάρκεια της πανδημίας οι έφηβοι είχαν αυξημένες αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους τους μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωση. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως χρησιμοποιούσαν κυρίως τις εφαρμογές instagram, snapchat, tik tok περισσότερο κατά τη διάρκεια της πανδημίας σε σχέση με τις προηγούμενες εποχές, με σκοπό να παραμείνουν σε επαφή με φίλους και συνομηλίκους τους (Fernandes et al. 2020).

Οι ερευνητές Serra et al. (2012) σε έρευνα που πραγματοποίησαν στην Ιταλία διάρκειας 2 μηνών (Δεκέμβριος 2020- Ιανουάριος 2021) στην οποία συμμετείχαν 184 παιδιά και έφηβοι σχολικής ηλικίας, κατέληξαν πως οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούσαν πιο συχνά το κινητό τηλέφωνο κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19. Οι πιο συχνές λειτουργίες του ήταν η τηλεφωνική κλήση και η πρόσβαση στις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης facebook και instagram. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά και οι έφηβοι είχαν την δυνατότητα να παραμείνουν σε επαφή με τους φίλους τους και την οικογένειά τους ώστε να μην χαθούν οι σχέσεις μεταξύ τους.

Στην Γερμανία ο Meier et al. (2021) ερεύνησαν επίσης την χρήση του διαδικτύου σε περίοδο Covid-19 . Η μελέτη διήρκεσε 29 ημέρες με 679 συμμετέχοντες. Τα δεδομένα έδειξαν πως τα άτομα περιόρισαν τις κοινωνικές τους επαφές σε περίοδο lockdown με αποτέλεσμα να μειωθούν σημαντικά οι πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις. Οι νέες μορφές επικοινωνίας μέσω διαδικτύου ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς και το 70% των συμμετεχόντων δήλωσαν πως χρησιμοποιούσαν περισσότερο εφαρμογές για ανταλλαγή μηνυμάτων και βίντεο- κλήσεις.

Στην ίδια έρευνα οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν μετά την πανδημία θα είχαν κίνητρο να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν τις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης. Τα

άτομα με λιγότερες διαπροσωπικές εμπειρίες είχαν περισσότερα κίνητρα για να συνεχίσουν να τις χρησιμοποιούν. Τα εξωστρεφή άτομα απάντησαν πως θα προτιμούσαν να επιστρέψουν στην επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο (Meier et al. 2021).

3.2. Η σημασία της διαπροσωπικής επαφής.

Η διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ των ατόμων είναι πολύ σημαντική, καθώς αποτελεί μέρος της κοινωνικοποίησης του ατόμου (Gapsiso, 2015). Ακόμα και μετά την εμφάνιση των ιστοσελίδων και εφαρμογών διαδικτυακής επικοινωνίας πολλοί νέοι προτιμούν τη διαπροσωπική επαφή με φυσική παρουσία, πρόσωπο με πρόσωπο. Η φυσική δια ζώσης διαπροσωπική επαφή μεταξύ των ατόμων είναι πιο αποτελεσματική, καθώς οι συζητήσεις είναι άμεσες και οι απαντήσεις γρήγορες, οι αισθήσεις του ανθρώπου είναι ενεργοποιημένες και συντονισμένες με εκείνες του συνομιλητή του (Gapsiso, 2015). Όταν μάλιστα ο στόχος του ατόμου είναι να πείσει ή να παρακινήσει το συνομιλητή του να κάνει κάτι τότε η διαπροσωπική επαφή είναι η πιο αποτελεσματική σε σχέση με την επαφή μέσω διαδικτύου (Gapsiso, 2015). Επίσης η επαφή πρόσωπο με πρόσωπο αποδεικνύει πως είναι η καλύτερη μέθοδος στην επίλυση προβλημάτων και συγκρούσεων (Gapsiso, 2015). Ο Acacio (οπ. αναφ. στο Gapsiso, 2015) αναγνώρισε τρία χαρακτηριστικά οφέλη της διαπροσωπικής επικοινωνίας. Αρχικά, όταν υπάρχει ένα ζήτημα που απαιτεί λύση τότε ακόμα και πέντε λεπτά αρκούν για να συνομιλήσουν τα άτομα και να καταλήξουν σε ένα συμπέρασμα. Εάν προσπαθούσαν να λύσουν το ζήτημα αυτό μέσω γραπτών μηνυμάτων στο διαδίκτυο θα χρειαζόνταν τουλάχιστον 15 λεπτά. Ειδικότερα η διαπροσωπική επαφή ωφελεί όταν υπάρχει συζήτηση ανάμεσα σε περισσότερα από δύο άτομα. Έπειτα, το άτομο χωρίς υπομονή είναι αδύνατον να περιμένει απάντηση μέσω γραπτών μηνυμάτων. Συνήθως προτιμά τη διαπροσωπική επαφή. Τέλος, η επαφή πρόσωπο με πρόσωπο μεταξύ των ατόμων ενισχύει το αίσθημα για κοινωνική ενσωμάτωση. Τα άτομα νιώθουν πιο ολοκληρωμένα, ότι ανήκουν σε μια ομάδα και

ότι είναι αποδεκτά. Επίσης, ενισχύει περισσότερο το αίσθημα της εκτίμησης το οποίο, εκφράζεται ευκολότερα με τη διαπροσωπική επαφή (Gapsiso, 2015).

Στην επικοινωνία μέσω εφαρμογών του διαδικτύου απουσιάζουν χαρακτηριστικά των ατόμων όπως η φωνή, οι εκφράσεις του προσώπου, η εμφάνιση, το χρώμα του δέρματος κλπ. Σύμφωνα με τους ερευνητές η απουσία των χαρακτηριστικών ενός ατόμου από την επικοινωνία του με ένα άλλο άτομο επηρεάζει την ομαλή κοινωνικοποίηση του και άρα τις κοινωνικές σχέσεις του (Gapsiso, 2015).

3.3. Θετικές επιδράσεις μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

Οι έφηβοι χρησιμοποιούν αρκετά συχνά, σε καθημερινή βάση πλέον, το διαδίκτυο και ειδικότερα τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο τα ποσοστά χρόνο με χρόνο αυξάνονται. Η χρήση των διαδικτυακών εφαρμογών επικοινωνίας έχει επιδράσεις στις σχέσεις που δημιουργούν οι έφηβοι στο πραγματικό αλλά και στο διαδικτυακό κόσμο. Αρχικά, οι έρευνες παρουσιάζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, θετικές επιδράσεις στις σχέσεις των εφήβων. Έχει αποδειχτεί πως οι έφηβοι ξοδεύουν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους στο διαδίκτυο συνομιλώντας με φίλους σε ιστοσελίδες όπως το facebook, myspace κ.α. (Reich et al., 2012).

Σύμφωνα με έρευνες οι νέοι χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για να επικοινωνήσουν με τους συνομήλικους τους, να αντιμετωπίσουν ζητήματα της ζωής τους και να δημιουργήσουν νέες φιλίες (Reich et al., 2012). Κατά την εφηβεία υπάρχουν σημαντικά αναπτυξιακά θέματα που ο έφηβος αναζητά, όπως η συναισθηματική σύνδεση και η δημιουργία οικειότητας. Οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί προτείνουν πως οι νέοι μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης βρίσκουν ένα νέο τρόπο να αλληλεπιδρούν με τους συνομηλικούς τους και να δημιουργούν σχέσεις οικειότητας και συναισθηματικής σύνδεσης (Reich et al., 2012). Η διαδικτυακή επικοινωνία με φίλους που ήδη υπάρχουν από το «πραγματικό κόσμο» ενισχύεται. Σύμφωνα με τους ερευνητές υπάρχει αύξηση εμπιστοσύνης και οικειότητας με τον καλύτερο φίλο, ένα χρόνο μετά, με συνεχή διαδικτυακή επικοινωνία μέσω μηνυμάτων. Από την άλλη μεριά η διαδικτυακή επικοινωνία με

νέους ψηφιακούς φίλους, που δεν γνωρίζονται προσωπικά στον «πραγματικό κόσμο» δημιουργεί κινδύνους και συγκρούσεις (Reich et al., 2012).

Έχει ανακαλυφθεί επίσης πως τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης και επικοινωνίας ενισχύουν την αίσθηση του «ανήκειν» στους εφήβους. Σύμφωνα με έρευνες οι έφηβοι αναφέρουν πως οι εφαρμογές διαδικτυακής επικοινωνίας τους βοηθούν να επικοινωνούν με άμεσα μηνύματα ανεξαρτήτως φυσικής τοποθεσίας και ώρας (Allen et al., 2014).

Στο διαδίκτυο οι έφηβοι μπορούν να συνομιλούν με πολλά άτομα ταυτόχρονα ανεξαρτήτως χώρας, εθνικότητας και θρησκείας. Οι αντιλήψεις τους και οι απόψεις τους για τον κόσμο ενισχύονται (Craig, 2008). Έφηβοι έχουν αναφέρει πως αισθάνονται περισσότερο ασφαλείς να μεταδώσουν τα αληθινά τους συναισθήματα μέσω διαδικτύου σε σύγκριση με άλλους τρόπους επικοινωνίας (Craig, 2008).

Η διαδικτυακή επικοινωνία ενθαρρύνει περισσότερο τους μοναχικούς και κοινωνικά ανήσυχους εφήβους να αποκαλύπτουν τα συναισθήματα τους και να δημιουργούν δεσμούς και σχέσεις με συνομηλίκους τους (Allen et al., 2014). Στην έρευνα των Bonetti et al. (2010) συμμετείχαν 625 έφηβοι Αυστραλοί ηλικίας 10 με 16 ετών. Τα δεδομένα τους σχετίζονταν με το κοινωνικό άγχος, τη μοναξιά και τη διαδικτυακή επικοινωνία. Βρέθηκε πως οι μοναχικοί έφηβοι ήταν πιο πιθανό από τους μη μοναχικούς, να χρησιμοποιήσουν διαδικτυακή επαφή και να αποκαλύψουν προσωπικά ζητήματα, συναισθήματα και μυστικά. Σύμφωνα με τους ερευνητές οι μοναχικοί έφηβοι μπορούν να παραδεχτούν ευκολότερα ότι χρησιμοποιούν ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για να δημιουργήσουν νέες σχέσεις. Επιπροσθέτως οι μοναχικοί έφηβοι ένιωθαν λιγότερο ντροπαλοί όταν συνομιλούσαν διαδικτυακά με συνομηλίκους. Το διαδίκτυο επιτρέπει στους εφήβους με υψηλά επίπεδα κοινωνικού άγχους να κοινωνικοποιούνται, να δημιουργούν φιλίες και να εκφράζονται ελεύθερα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η διαδικτυακή μειώνει τα ερεθίσματα που προκαλούν κοινωνικό άγχος στην διαπροσωπική επικοινωνία, όπως η επαφή με τα μάτια, η γρήγορη ανταπόκριση κ.α. (Allen et al., 2014). Σύμφωνα με μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί έχει επισημανθεί πως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν ευεργετικά για τις σχέσεις των ατόμων. Τα οφέλη στη διαδικτυακή επαφή αναφέρονται στην αύξηση της αυτοπεποίθησης, σε περισσότερες ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και κοινωνική επαφή και στην θετική

επιρροή των συναισθημάτων όπως η ευημερία. Επίσης έχει παρατηρηθεί και η αύξηση του αισθήματος του «ανήκειν» (Best et al., 2014).

Διαφορές υπάρχουν επίσης σε σχέση με το φύλο. Σε έρευνα τους οι Quin και Oldmeadow (οπ. αναφ. στο Allen et al., 2014), διαπίστωσαν ότι η αίσθηση του «ανήκειν» μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης ήταν ενισχυμένη περισσότερο για τα αγόρια παρά για τα κορίτσια. Έφηβα αγόρια ηλικίας 12-13 ετών δήλωσαν αυξημένο το αίσθημα του «ανήκειν» όταν χρησιμοποιούσαν διαδικτυακή επικοινωνία. Αγόρια της ίδιας ηλικίας που δεν χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο για να επικοινωνήσουν αισθάνονταν λιγότερο ότι ανήκουν σε κάποια ομάδα (Allen et al., 2014).

3.4. Αρνητικές επιδράσεις μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

Πέρα από τις θετικές επιδράσεις του διαδικτύου, στις σχέσεις αλλά και στην ανάπτυξη των εφήβων, διαπιστώνονται και κάποιες αρνητικές συνέπειες της χρήσης του. Οι έφηβοι ξοδεύουν αρκετό χρόνο για να επικοινωνήσουν με φίλους και συνομηλίκους μέσω διαδικτύου. Επίσης ξοδεύουν αρκετό χρόνο και για να δημιουργήσουν νέες σχέσεις μέσα από διαδικτυακή επικοινωνία. Οι νέες σχέσεις που δημιουργούνται μέσα από ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, υπάρχει κίνδυνος να είναι επιφανειακές και επομένως λιγότερο ωφέλιμες για τον έφηβο. Δεν θα μπορούν να του προσφέρουν την απαραίτητη συναισθηματική υποστήριξη, ούτε θα μπορεί να δημιουργηθεί ένας ισχυρός δεσμός όπως οι φιλίες και οι σχέσεις που δημιουργούνται στις διαπροσωπικές επαφές, στον «πραγματικό κόσμο» (Craig, 2008). Στο διαδίκτυο πολύ εύκολα ο οποιοσδήποτε μπορεί να παραποιήσει στοιχεία και να παρουσιάσει ένα ψεύτικο προφίλ. Να αλλάξει το φύλο του, την εθνικότητα του, την ηλικία του προκειμένου να πετύχει ορισμένους σκοπούς, δηλαδή να εξαπατήσει το δέκτη (Gapsiso, 2015). Επομένως οι διαδικτυακές σχέσεις μπορούν εύκολα να αλλοιωθούν και να παραποιηθούν τα στοιχεία του προσώπου, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να αναφερθούν ως «αληθινές σχέσεις».

Οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης έχουν επιπτώσεις στις διαπροσωπικές επαφές. Όσο οι έφηβοι θα προτιμούν τη διαδικτυακή επικοινωνία ,η διαπροσωπική επικοινωνία, πρόσωπο με πρόσωπο θα ελαττώνεται. Έτσι ο νέος θα αποξενώνεται από το κοινωνικό του περιβάλλον με αποτέλεσμα την προσκόλληση του στο «ψηφιακό κόσμο» (Gapsiso, 2015). Οι σχέσεις ανάμεσα σε οικογένεια και

συνομηλικούς θα αρχίσει να εξασθενούν διότι ο έφηβος θα προτιμά να ασχολείται περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο παρά να περνά ουσιαστικό χρόνο με την οικογένεια του και τις παρέες του (Gapsiso, 2015). Οι διαδικτυακές σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ συνομηλικών ή αγνώστων δεν προωθούν συναισθήματα στοργής, εμπιστοσύνης και το συναισθηματικό δέσιμο, αν υπάρξει, είναι πολύ αδύναμο, αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ποιότητα της φιλίας να μειωθεί σημαντικά (Gapsiso,2015).

Η χρήση του διαδικτύου εκτός από αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις των εφήβων , δημιουργεί αρνητικές επιδράσεις στον ίδιο τον έφηβο, στην ψυχολογική και κοινωνική του ανάπτυξη. Μέσω του διαδικτύου μπορεί να εφαρμοστεί το λεγόμενο «cyberbullying», δηλαδή διαδικτυακός εκφοβισμός (Gapsiso, 2015). Το «cyberbullying» περιγράφεται ως «εσκεμμένη και επαναλαμβανόμενη βλάβη που προκαλείται μέσω της χρήσης υπολογιστών και άλλων ηλεκτρονικών υπολογιστών» (Best et al., 2014). Τις περισσότερες φορές ξεκινά με την προσβολή κάποιου, ή την κοινοποίηση προσωπικών πληροφοριών με σκοπό να φέρει το συνομιλητή του σε δύσκολη θέση. Επίσης συχνά εντοπίζεται στο διαδίκτυο σεξουαλική παρενόχληση η οποία ωθεί πολλούς εφήβους και έφηβες στην αυτοκτονία (Gapsiso,2015). Οι έφηβοι συχνά μπορεί να βρεθούν θύματα πορνογραφίας ή θύματα κάποιου που ζητά προσωπικά δεδομένα όπως οι φωτογραφίες τους και το αποτέλεσμα είναι η σεξουαλική εκμετάλλευση (Gapsiso,2015). Επίσης, ο χρόνος που περνά ο έφηβος στο διαδίκτυο μπορεί να είναι η αιτία για να αποξενωθεί από το κοινωνικό και το οικογενειακό του περιβάλλον. Σε θέματα εθισμού του διαδικτύου οι έφηβοι προτιμούν να περνούν όλο το χρόνο τους μπροστά σε μία οθόνη υπολογιστή και να περιηγούνται στο διαδίκτυο, παρά να αλληλεπιδρούν με τα μέλη της οικογένειας του και τις παρέες φίλων τους (Gapsiso,2015).

Οι Rensik et al. (2021) πραγματοποίησαν έρευνα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής το διάστημα 2014-2016. Σε αυτήν συμμετείχαν 307 έφηβοι της 10^{ης} και 11^{ης} τάξης. Ερεύνησαν, μέσω ερωτηματολογίων, τη θυματοποίηση των συνομηλικών και του κοινωνικού άγχους μέσα από τις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης με έμφαση στο Twitter. Απέδειξαν πως οι έφηβοι είναι αρκετά επιρρεπείς στη θυματοποίηση από συνομηλικούς μέσω διαδικτυακής επικοινωνίας και αντιμετωπίζουν πολλαπλούς κινδύνους. Αυτή η μελέτη δείχνει επίσης πως τα θύματα είναι πιθανόν να αποσυρθούν από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή ακόμα και να εμπλακούν σε άλλα

προκαλώντας παρόμοιες συμπεριφορές σε άλλους συνομηλίκους (Rensik et al., 2021).

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

4. Μέθοδος

4.1. Σκοπός και σημασία της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει αν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) λειτουργούν ως μέσο κοινωνικοποίησης για τα άτομα στην περίοδο της εφηβείας και αν τα ΜΚΔ επηρεάζουν την ποιότητα πραγματικής και ψηφιακής φιλίας. Επιδιώκει να συμπληρώσει την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς λίγες έρευνες έχουν επικεντρωθεί στα ΜΚΔ που λειτουργούν ως μέσο κοινωνικοποίησης των εφήβων. Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να παρουσιάσει μια αντιπροσωπευτική εικόνα και να επιβεβαιώσει αν έχουν αλλάξει τα ευρήματα σε σχέση με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν. Το διαδίκτυο είναι μία ψηφιακή τεχνολογία που εξελίσσεται συνεχώς. Οι έφηβοι προσαρμόζονται σε αυτήν την εξέλιξη καθώς αναπτύσσονται. Ένας βασικός παράγοντας που είναι κρίσιμος για την εφηβική περίοδο είναι η κοινωνικοποίηση. Έτσι λοιπόν, το ενδιαφέρον στρέφεται στην κοινωνικοποίηση των εφήβων μέσω των ιστοσελίδων και εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης και κατά συνέπεια στην ποιότητα φιλίας που δημιουργείται ή αλλάζει τόσο στην πραγματική, όσο και στην ψηφιακή ζωή.

4.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και τους στόχους που αναφέρθηκαν, τίθενται τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς η ποιότητα της φιλίας συνδέεται με τη χρήση του διαδικτύου;
2. Η χρήση του διαδικτύου γίνεται για λόγους κοινωνικοποίησης;
3. Οι έφηβοι προτιμούν περισσότερο την επικοινωνία μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης από την επικοινωνία «πρόσωπο με πρόσωπο»;

4.3.Ερευνητικά εργαλεία

Για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Πιο συγκεκριμένα τα ερευνητικά εργαλεία που επιλέχθηκαν ήταν η κλίμακα ποιότητας φιλίας (Friendship Quality Scale,FQUA) και η κλίμακα κινήτρων χρήσης ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης (προσαρμογή της κλίμακας Computer Mediated Communication - CMC Motives).

Αρχικά, οι συμμετέχοντες/ουσες απάντησαν σε ερωτήσεις που αφορούσαν τα δημογραφικά στοιχεία τους όπως, η ηλικία ,το φύλο, ο τόπος καταγωγής και η σχολική τάξη. Μετέπειτα, απάντησαν σε κλειστού τύπου ερωτήσεις που αφορούσαν τη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου, τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν ,τους «ψηφιακούς φίλους» και τη συχνότητα επικοινωνίας με αυτούς.

Η κλίμακα ποιότητας φιλίας (Friendship Quality Scale (FQUA) - Thien, Razak & Jamil, 2012) επιλέχθηκε για να μετρήσει την ποιότητα των φιλικών σχέσεων των εφήβων συμμετεχόντων. Περιλαμβάνει 18 ερωτήσεις από τις οποίες οι 13 επαναλαμβάνονται προσαρμοσμένες στην ψηφιακή ζωή των εφήβων. Οι ερωτήσεις αυτές εξετάζουν τέσσερα χαρακτηριστικά της ποιότητας της φιλίας σε 4 διαστάσεις: την εγγύτητα («επικοινωνώ με τους/τις φίλους/φίλες μου καθημερινά για να πούμε τα νέα της ημέρας»), την βοήθεια («βοηθάω, όσο μπορώ, τους/τις φίλους/φίλες μου στα προβλήματα τους»), την Αποδοχή (« οι φίλοι/φίλες μου ζητάνε τη συμβουλή μου συχνά») και την ασφάλεια («οι φίλοι/φίλες μου πάντα μου εμπιστεύονται τα μυστικά τους»). Οι συμμετέχοντες/ουσες απάντησαν στις αντίστοιχες ερωτήσεις τύπου κλίμακας Likert η οποία αποτελούνταν από 5 σημεία: («1: καθόλου, 2: ελάχιστα, 3: λίγο, 4:πολύ, 5;πάρα πολύ»).

Η κλίμακα κινήτρων χρήσης ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης (προσαρμογή της κλίμακας Computer Mediated Communication - CMC Motives-Paracharissi&Rubin,2000) χρησιμοποιήθηκε για να μετρήσει τους λόγους χρήσης του διαδικτύου. Επιλέχθηκαν επτά διαστάσεις, ως κίνητρα για τη χρήση του διαδικτύου : η διασκέδαση («Γιατί είναι διασκεδαστικό»), η ευκολία στη χρήση («Γιατί είναι εύκολο στη χρήση»), η πληροφόρηση(«Για να ενημερώνομαι για τα νέα της ημέρας των φίλων μου»), η συντροφικότητα («Για να κάνω νέους φίλους»), η κοινωνική αλληλεπίδραση («Για να επικοινωνώ με τους φίλους μου»), η ανάγκη για έκφραση(«Μου είναι πιο εύκολο να εκφράσω τις απόψεις μου μέσω μηνυμάτων») και

η συναιθηματική διευκόλυνη («Ντρέπομαι λιγότερο να εκφράσω τα συναισθήματα μου μέσω μηνυμάτων»). Οι συμμετέχοντες/ουσες απάντησαν στις αντίστοιχες ερωτήσεις οι οποίες ήταν βασισμένες σε κλίμακα Likert η οποία αποτελούνταν από 5 σημεία: («1: καθόλου, 2: ελάχιστα, 3: λίγο, 4:πολύ, 5;πάρα πολύ»), και από 4 σημεία(«1:διαφωνώ απόλυτα, 2:διαφωνώ, 3:συμφωνώ, 4:συμφωνώ απόλυτα»).

4.4. Δείγμα

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελούνταν από μαθητές και μαθήτριες του νησιού της Ικαρίας. Συγκεκριμένα συμμετείχαν μαθητές και μαθήτριες του Γυμνασίου με Λυκειακές τάξεις Ραχών, το Γυμνάσιο και Λύκειο Ευδήλου. Έλαβαν μέρος 164 μαθητές/ήτριες. Ωστόσο, στην ποσοτική ανάλυση συμπεριλήφθηκαν 143 ερωτηματολόγια. Οι μαθητές/ήτριες είχαν ηλικία 12 έως και 18 ετών, με μέσο όρο ηλικίας τα 15 έτη.

4.5. Ερευνητική διαδικασία

Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2021-2022, τη περίοδο 16 έως 19 Μαΐου 2022. Αρχικά, εξασφαλίστηκε η κατάλληλη άδεια από τα σχολεία για τη συμμετοχή των μαθητών στην έρευνα. Στη συνέχεια στάλθηκε μία επιστολή στους γονείς και κηδεμόνες που τους εξηγούσε το σκοπό, τους στόχους της έρευνας και τη σημασία εθελοντικής συμμετοχής των παιδιών τους, με την οποία ζητήθηκε η συγκατάθεση τους για την συμμετοχή των ανήλικων παιδιών τους στην έρευνα. Πρώτο μέλημα ήταν να ενημερωθούν οι γονείς και κηδεμόνες πως τηρούνται όλες οι διαδικασίες ανωνυμίας και απορρήτου σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας της έρευνας.

Αρχικά η ερευνήτρια ενημέρωσε τους/τις μαθητές/μαθήτριες για το σκοπό της έρευνας και αφού πρώτα τονίστηκε η διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων/ουσών, τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε όλους/όλες στις αίθουσες διδασκαλίας εντός του σχολικού ωραρίου. Διευκρινίστηκαν όλες οι οδηγίες για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός πως δεν υπήρχαν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις, πως ο καθένας θα έπρεπε να

επιλέξει την απάντηση που θα τον αντιπροσώπευε και πως δεν αποτελούσε τρόπο εξέτασης των γνώσεων τους.

Αρχικά, οι μαθητές/ μαθήτριες κλήθηκαν να συμπληρώσουν την κλίμακα κινήτρων χρήσης ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης και στη συνέχεια, συμπλήρωσαν την κλίμακα ποιότητας φιλίας, η οποία ήταν προσαρμοσμένη στην πραγματική ζωή και στην ψηφιακή ζωή.

Στο τέλος της διαδικασίας ζητήθηκε από τους μαθητές να κάνουν ένα γρήγορο έλεγχο των απαντήσεών τους για να περιοριστεί ο αριθμός των ερωτηματολογίων με αναπάντητα ερωτήματα. Από τα 164 ερωτηματολόγια ,τα 21 θεωρήθηκαν «άκυρα» και έτσι δεν συμπεριλήφθηκαν στην ποσοτική ανάλυση, καθώς υπήρχαν σε αυτά αναπάντητα ερωτήματα.

5. Αποτελέσματα

5.1. Δημογραφικά στοιχεία

Στον Πίνακα 1 (βλ.παράρτημα) παρουσιάζονται τα ποιοτικά και ποσοτικά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, το οποίο αποτελείται από 143 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Αναφορικά με το φύλο, το 59,44% (N=85) των ερωτηθέντων είναι κορίτσια και το 40,56% (N=58) αγόρια. Όσον αφορά την τάξη που πηγαίνουν οι μαθητές, το 25,17% (N=36) δήλωσε πως πηγαίνει στην Α Λυκείου, το 21,68% (N=31) στην Α Γυμνασίου, το 14,69% (N=21) στην Γ Λυκείου, το 13,99% (N=20) στην Γ Γυμνασίου, το 12,59% (N=18) στην Β Γυμνασίου και το 11,89% (N=17) στην Β Λυκείου. Τέλος, αναφορικά με την ηλικία των ερωτηθέντων, αυτή κυμάνθηκε από τα 12 έως και τα 18 έτη με το μέσο όρο να διαμορφώνεται στα 15 έτη (M.O.=15,01, T.A.=1,77).

5.2. Διαδίκτυο και Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Συχνότητα Χρήσης Διαδικτύου και Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Στον Πίνακα 2 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των μαθητών/τριών σε ερωτήσεις που αφορούν τη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου και των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Αρχικά οι ερωτηθέντες/είσες δήλωσαν πως χρησιμοποιούν πολύ συχνά τόσο το διαδίκτυο (M.O.=3,83, T.A.=0,46) όσο και τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (socialmedia) (M.O.=3,68, T.A.=0,61). Ιδιαίτερα για τα μέσα κοινωνική δικτύωσης, δήλωσαν πως καθημερινά διαθέτουν έως και 2 ώρες στην χρήση τους (M.O.=3,16, T.A.=0,82).

Συμπερασματικά, οι μαθητές κάνουν λίγο έως πολύ συχνή χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (M.O.=3,56, T.A.=0,50).

Ιστοσελίδες Κοινωνικής δικτύωσης

Στον Πίνακα 3 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν οι μαθητές. Το Instagram το χρησιμοποιεί το 86,71% (N=124) των μαθητών, το Messenger το 45,45% (N=65), το Viber το 24,48% (N=35), το Tik Tok το 23,08% (N=33), το Facebook το 14,69% (N=21), το

Twitter το 4,90% (N=7), το YouTube το 3,50% (N=5) και το Snapchat το 2,10% (N=3).

5.3.Κίνητρα Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Παραγοντική ανάλυση

Ο Πίνακας 4 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζει τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης για την ενότητα των γενικών κινήτρων χρήσης ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης με περιστροφή Varimax. Τα δεδομένα ήταν κατάλληλα για την διεξαγωγή της διαδικασίας με τον συντελεστή KMO να είναι άνω του 0,5 (Καρλής, 2003). Η παραγοντική ανάλυση ανέδειξε 3 παράγοντες που ερμηνεύουν το 54,97% της συνολικής διακύμανσης. Ο 1^{ος} παράγοντας ερμηνεύει το 22,73% της συνολικής διακύμανσης και περιλαμβάνει λόγους χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης που αναφέρονται στην «Εξωστρέφεια». Ο 2^{ος} παράγοντας ερμηνεύει το 17,40% της συνολικής διακύμανσης και περιλαμβάνει λόγους χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης που αναφέρονται στην «Επικοινωνία-ενημέρωση». Ο 3^{ος} παράγοντας ερμηνεύει το 17,40% της συνολικής διακύμανσης και περιλαμβάνει λόγους χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης που αναφέρονται στην «Ψυχαγωγία».

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια

Στον Πίνακα 5 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά τη συμφωνία τους σχετικά με την χρήση των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για λόγους εξωστρέφειας. Οι μαθητές ελάχιστα έως λίγο χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης γιατί τους είναι πιο εύκολο να εκφράσουν τις απόψεις τους μέσω μηνυμάτων (M.O.=2,40, T.A.=1,36) και λίγο για να κάνουν νέους φίλους (M.O.=2,36, T.A.= 1,36), για να μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα (M.O.=2,36, T.A.= 1,30), γιατί ντρέπονται λιγότερο να εκφράσουν τα συναισθήματα τους μέσω μηνυμάτων (M.O.=2,27, T.A.= 1,43), γιατί αισθάνονται λιγότερο μοναξιά (M.O.=2,11, T.A.=1,25) και γιατί μόνο εκεί βρίσκουν ανθρώπους που ταιριάζουν

(M.O.=1,64 ,T.A.=1,04).Συμπερασματικά, οι μαθητές λίγο χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια (M.O.=2,19, T.A.= 0,89).

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση

Στον Πίνακα 6 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά τη συμφωνία τους σχετικά με την χρήση των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για λόγους επικοινωνίας-ενημέρωσης. Οι μαθητές σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για να επικοινωνούν με τους φίλους τους (M.O.=4,20, T.A.=1,15) και για να συζητούν (M.O.=3,83, T.A.=1,20). Επίσης, σε μέτριο βαθμό χρησιμοποιούν ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για να ενημερώνονται για τα νέα της ημέρας των φίλων τους(M.O.=3,43, T.A.=1,20) και όταν δεν έχουν κάποιον φίλο κοντά τους να επικοινωνήσουν (M.O.=3,41, T.A.=1,43). Συμπερασματικά, οι μαθητές σε υψηλό βαθμό χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση (M.O.=3,72, T.A.=0,90)

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία

Στον Πίνακα 7 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά τη συμφωνία τους σχετικά με την χρήση των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για λόγους ψυχαγωγίας. Οι μαθητές χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης σε υψηλό βαθμό γιατί είναι εύκολο στην χρήση (M.O.=3,78, T.A.=1,15) και σε μέτριο γιατί τους αρέσει να ασχολούνται με το διαδίκτυο (M.O.=3,55, T.A.=1,17) και γιατί είναι διασκεδαστικό (M.O.=3,49, T.A.=0,96). **Συμπερασματικά, οι μαθητές σε υψηλό βαθμό χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία (M.O.=3,61, T.A.= 0,85).**

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης

Στον Πίνακα 8 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά τη συμφωνία τους με προτάσεις σχετικές με τα συναισθήματα τους κατά την χρήση των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Από τα αποτελέσματα του πίνακα προκύπτει πως οι μαθητές διαφωνούν ότι στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση (M.O.=2,36, T.A.=1,00), ότι μέσω αυτών νιώθουν ότι τους προσέχουν περισσότερο (M.O.=2,06, T.A.=0,85) και ότι αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια να εκφραστούν μέσω αυτών απ' ότι όταν βρίσκονται πρόσωπο με κάποιο άτομο (M.O.=2,06, T.A.=0,96). Τέλος, διαφωνούν με το ότι στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης σέβονται περισσότερο τις απόψεις τους (M.O.=1,90, T.A.=0,79) και με το ότι όταν τις χρησιμοποιούν αισθάνονται σημαντικοί για τους άλλους (M.O.=1,90, T.A.=0,78). Συμπερασματικά, οι μαθητές διαφωνούν ότι χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης (M.O.=2,05, T.A.= 0,64).

5.4. Φιλία

Φίλοι στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Στον Πίνακα 9 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των μαθητών σε ερωτήσεις που αφορούν τους φίλους τους στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης. Αρχικά, όσον αφορά το πόσους φίλους έχουν στην ψηφιακή ζωή των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, το 56,64% (N=81) των μαθητών απάντησε πως έχει από 200 και πάνω φίλους, το 12,59% (N=18) από 1 έως 20, το 6,99% (N=10) από 50 έως 100,

το 6,29% (N=9) από 100 έως 200, το 5,59% (N=8) από 20 έως 30, το 4,90% (N=7) από 30 έως 50 φίλους, ενώ το 6,99% (N=10) δήλωσε πως δεν έχει κανέναν φίλο στην ψηφιακή ζωή των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, σχετικά με το πόσους από αυτούς επικοινωνούν, το 48,95% (N=70) δήλωσε πως επικοινωνεί με 1 έως 20 φίλους, το 19,58% (N=28) με 20 έως 30, το 15,38% (N=22) με 30 έως 50, το 6,29% (N=9) με 50 έως 100, το 2,80% (N=4) με 100 έως 200, το 2,10% (N=3) με όλους, ενώ το 4,90% (N=7) δεν επικοινωνεί με κανέναν. Ακόμη, αναφορικά με την συχνότητα με την οποία επικοινωνούν μαζί τους, το 59,44% (N=85) απάντησε ότι επικοινωνεί πολύ συχνά, το 27,97% (N=40) λίγο, το 6,99% (N=10) ελάχιστα και το 5,59% (N=8) καθόλου. Τέλος, σχετικά με το πόσους από αυτούς θεωρούν στενούς – κολλητούς φίλους τους, το 30,77% (N=44) των μαθητών θεωρεί 3 έως 6 από αυτούς στενούς φίλους, το 25,17% (N=36) 1 έως 3, το 21,68% (N=31) 6 έως 10, το 13,29% (N=19) πάνω από 10, ενώ το 9,09% (N=13) δε θεωρεί κανένα στενό φίλο.

Φίλοι στην Πραγματική Ζωή

Στον Πίνακα 10 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των μαθητών σε ερωτήσεις που αφορούν τους φίλους που έχουν στην πραγματική ζωή. Αρχικά, όσον αφορά το πόσους φίλους έχουν στη πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου, το 60,84% (N=87) των μαθητών δήλωσε πως έχει πάνω από 10 φίλους, το 20,28% (N=29) έχει από 6 έως 10 φίλους, το 9,09% (N=13) έχει 3 έως 6 φίλους, το 7,69% (N=11) έχει από 1 έως 3 φίλους, ενώ το 2,10% (N=3) δεν έχει κανένα φίλο. Επίσης, σχετικά με το πόσους κολλητούς φίλους έχουν στην πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου, το 39,16% (N=56) των μαθητών έχει από 1 έως 3 κολλητούς φίλους, το 33,57% (N=48) από 3 έως 6, το 15,38% (N=22) από 6 έως 10, το 8,39% (N=12) πάνω από 10, ενώ το 3,50% (N=5) δεν έχει κολλητούς φίλους. Ακόμη, αναφορικά με τον βρίσκονται συχνά με τους φίλους τους εκτός σχολείου, το 67,13% (N=96) των μαθητών δήλωσε πως βρίσκεται πολύ συχνά, το 23,78% (N=34) λίγο, το 7,69% (N=11) ελάχιστα και το 1,40 (N=2) δεν βρίσκεται καθόλου. Επιπλέον, όσον αφορά το αν περνάνε χρόνο καθημερινά με τους κολλητούς τους, το 70,63% (N=101) των μαθητών απάντησε ότι βρίσκονται καθημερινά πολύ συχνά, το 13,29% (N=19) λίγο, το 9,09% (N=13) ελάχιστα και το 6,99% (N=10) δε περνάνε καθόλου χρόνο με τους κολλητούς τους. Τέλος, σχετικά με το πόσο χρόνο περνάνε οι μαθητές καθημερινά με τους κολλητούς τους, το 52,45% (N=75) δήλωσε πως περνάει πάνω από 4 ώρες, το 39,16 (N=56) 1 έως 3 ώρες και το 8,39% (N=12) λιγότερο από 1 ώρα.

Ποιότητα Φιλίας στην Πραγματική Ζωή

Στον Πίνακα 11 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά την ποιότητα της φιλίας που έχουν στην πραγματική ζωή. Από τα αποτελέσματα του πίνακα προκύπτει πως οι μαθητές θεωρούν ότι σε πολύ έως πάρα πολύ μεγάλο βαθμό βοηθάνε, όσο μπορούν, τους φίλους τους στα προβλήματα τους (M.O.=4,58, T.A.=0,75), ενώ σε πολύ μεγάλο βαθμό σέβονται τις απόψεις τους (M.O.=4,37, T.A.=0,86), νιώθουν ασφάλεια όταν είναι μαζί τους (M.O.=4,36, T.A.=0,90) και όταν αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα οι φίλοι τους βοηθούν (M.O.=4,31, T.A.=0,94). Επίσης, δήλωσαν πως σε πολύ μεγάλο βαθμό οι φίλοι τους πάντα τους εμπιστεύονται τα μυστικά τους (M.O.=4,24, T.A.=0,87),

σέβονται τις απόψεις τους (M.O.=4,23,T.A.=0,93) και τους καταλαβαίνουν (M.O.=4,07,T.A.=0,99), ενώ μαζί συζητάνε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ τους (M.O.=4,01,T.A.=1,04) και τους εμπιστεύονται τα δικά τους μυστικά (M.O.=3,99,T.A.=1,11). Τέλος, δήλωσαν πως σε πολύ μεγάλο βαθμό πως οι φίλοι τους ζητάνε τη συμβουλή τους συχνά (M.O.=3,94,T.A.=1,11), επικοινωνούν μαζί τους καθημερινά για να πουν τα νέα της ημέρας (M.O.=3,94,T.A.=1,10), πιστεύουν ότι οι φίλοι τους λένε πάντα την αλήθεια (M.O.=3,88,T.A.=1,02) και τους συμβουλεύουν συχνά (M.O.=3,86,T.A.=1,07).

Συμπερασματικά, οι μαθητές θεωρούν ότι η ποιότητα φιλίας τους στην πραγματική ζωή είναι σε ένα πολύ καλό επίπεδο (M.O.=4,14,T.A.=0,70).

Ποιότητα Φιλίας στην Ψηφιακή Ζωή

Στον Πίνακα 12 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά την ποιότητα της φιλίας που έχουν στην ψηφιακή ζωή. Από τα αποτελέσματα του πίνακα προκύπτει πως οι μαθητές θεωρούν ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό σέβονται τις απόψεις των φίλων τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (M.O.=3,84,T.A.=1,18), όπως σέβονται αυτοί τις δικές τους απόψεις (M.O.=3,63,T.A.=1,22), ενώ σε λίγο έως πολύ μεγάλο βαθμό βοηθάνε, όσο μπορούν, τους φίλους τους στα προβλήματα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (M.O.=3,54,T.A.=1,18). Επίσης, δήλωσαν πως σε μικρό βαθμό οι φίλοι τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ζητάνε τη συμβουλή τους συχνά (M.O.=3,36,T.A.=1,34), επικοινωνούν μαζί τους καθημερινά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να πούνε τα νέα της ημέρας (M.O.=3,36,T.A.=1,26), πάντα τους εμπιστεύονται τα μυστικά τους (M.O.=3,24,T.A.=1,27), όταν αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα τους βοηθούν (M.O.=3,14,T.A.=1,26) και τους συμβουλεύουν συχνά (M.O.=3,13,T.A.=1,26). Τέλος, δήλωσαν πως σε μικρό βαθμό οι φίλοι τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τους καταλαβαίνουν (M.O.=3,06,T.A.=1,28), εμπιστεύονται τα μυστικά τους σε αυτούς (M.O.=3,04,T.A.=1,36), συζητάνε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (M.O.=3,03,T.A.=1,34), πιστεύουν ότι οι τους λένε πάντα την αλήθεια (M.O.=2,92,T.A.=1,29) και νιώθουν ασφάλεια όταν είμαι μαζί με τους (M.O.=2,77,T.A.=1,29). Συμπερασματικά, οι μαθητές θεωρούν ότι η φιλία που έχουν στην ψηφιακή ζωή είναι λίγο ποιοτική (M.O.=3,24,T.A.=0,97).

Ανάλυση αξιοπιστίας και έλεγχοι κανονικότητας

Ο Πίνακας 13 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης αξιοπιστίας των παραγόντων. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι υπάρχει αποδεκτή εσωτερική αξιοπιστία, αφού οι τιμές Cronbach Alpha όλων των παραγόντων είναι μεγαλύτερες από 0,6. Συγκεκριμένα ο παράγοντας «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» έχει αξιοπιστία $\alpha=0,652$ (αποδεκτή), η «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια» $\alpha=0,774$ (ικανοποιητική), η «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση» $\alpha=0,686$ (αποδεκτή), η «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία» $\alpha=0,675$

(αποδεκτή), η «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» $\alpha=0,780$ (ικανοποιητική), η «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» $\alpha=0,918$ (υψηλή) και η «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» $\alpha=0,939$ (υψηλή).

Ο Πίνακας 14 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων κανονικότητας των παραγόντων με χρήση του ShapiroWilktest. Σύμφωνα με τον Πίνακα 14, δεν επαληθεύτηκε η κανονικότητα σε καμία περίπτωση, συνεπώς στους ελέγχους συσχέτισεων μετέπειτα χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός συντελεστής συσχέτισης Spearman.

5.5.Συσχέτιση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά

Φύλο

Στον Πίνακα 15 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ελέγχων T για ανεξάρτητα δείγματα (independentsamplest-test) των παραγόντων ως προς το φύλο των μαθητών. Από τα αποτελέσματα προκύπτει πως υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των όρων στον παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($t_{94,93} = -4,493, p < 0,001$).

Ηλικία

Στον Πίνακα 17 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ελέγχων One-wayANOVA των παραγόντων της έρευνας ως προς την ηλικία των μαθητών, όπου προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των όρων στον παράγοντα «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ($F_{2,140} = 3,796, p = 0,025$).

Από τον Πίνακα 18 (βλ. παράρτημα) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης», ο μέσος όρος των μαθητών ηλικίας 12-13 (M.O.=2,24) είναι στατιστικά μεγαλύτερος ($p=0,007$) από τον αντίστοιχο των μαθητών ηλικίας 17-18 (M.O.=1,82). Στο δείγμα μας οι όψιμοι

έφηβοι (17-18) χρησιμοποιούν περισσότερο το διαδίκτυο για αύξηση της αυτοπεποίθησης, σε σύγκριση με τους νεότερους εφήβους (12-13 ετών).

Σχολική Βαθμίδα

Στον Πίνακα 19 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ελέγχων (independentsamplest-test) των παραγόντων ως προς την σχολική βαθμίδα των μαθητών. Από τα αποτελέσματα προκύπτει πως υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των όρων ως προς τη σχολική βαθμίδα στον παράγοντα *χρήση ΙΚΔ για αύξηση αυτοπεποίθησης*.

Από τον Πίνακα 20 (βλ. παράρτημα) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ο μέσος όρος των μαθητών Γυμνασίου (M.O.=2,22) είναι στατιστικά μεγαλύτερος ($t(141)=3,190$, $p=0,002$) από τον αντίστοιχο μαθητών Λυκείου (M.O.=1,89).

5.6.Συσχέτιση με τις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης

Χρήση Facebook

Στον Πίνακα 21 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και της χρήσης Facebook από τους/τις μαθητές/ήτριες. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ($p \geq 0,115$).

Συσχέτιση παραγόντων και χρήσης του Messenger

Στον Πίνακα 22 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το Messenger. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η χρήση του Messenger συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($\rho=0,190$, $p=0,023$).

Χρήση Twitter

Στον Πίνακα 23 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το Twitter. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ($p \geq 0,325$).

Χρήση Viber

Στον Πίνακα 24 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το Viber. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η χρήση του Viber συσχετίζεται θετικά με τους παράγοντες «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($\rho=0,215$, $p=0,010$), «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια» ($\rho=0,236$, $p=0,005$), «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση» ($\rho=0,181$, $p=0,031$) και «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ($\rho=0,178$, $p=0,034$).

Χρήση Instagram

Στον Πίνακα 25 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το Instagram. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ($p \geq 0,147$).

Χρήση Snapchat

Στον Πίνακα 26 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το Snapchat. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η χρήση του Snapchat συσχετίζεται αρνητικά με τον παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($\rho=-0,169$, $p=0,044$).

Χρήση Tik Tok

Στον Πίνακα 27 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το TikTok. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η χρήση του Tik Tok συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($\rho=0,185$, $p=0,027$).

Χρήση YouTube

Στον Πίνακα 28 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του αν οι μαθητές χρησιμοποιούν το YouTube. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ($p \geq 0,360$).

5.7. Συσχέτιση παραγόντων με τους φίλους στην ψηφιακή ζωή

Πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή

Στον Πίνακα 29 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πλήθους των «Φίλων» που έχουν στην ψηφιακή ζωή οι μαθητές. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το Πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή συσχετίζεται θετικά με τους παράγοντες «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση» ($\rho=0,194$, $p=0,020$), «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($\rho=0,237$, $p=0,004$) και «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($\rho=0,276$, $p=0,001$)

Πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή που υπάρχει επικοινωνία

Στον Πίνακα 30 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πλήθους των «Φίλων» που έχουν στην ψηφιακή ζωή οι μαθητές και με τους οποίους υπάρχει επικοινωνία. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή με τους οποίους υπάρχει φυσική επικοινωνία συσχετίζεται θετικά με τους παράγοντες «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($\rho=0,241$, $p=0,004$) και «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($\rho=0,180$, $p=0,032$)

Συσχετίσεις παραγόντων με συχνότητα επικοινωνίας με «Φίλους» της ψηφιακής ζωής

Στον Πίνακα 31 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και της συχνότητας που οι μαθητές επικοινωνούν με «Φίλους» της ψηφιακής ζωής. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η συχνότητα που οι μαθητές επικοινωνούν με «Φίλους» της ψηφιακής ζωής συσχετίζεται θετικά με τους παράγοντες «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($\rho=0,224$, $p=0,007$) και «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($\rho=0,339$, $p<0,001$).

Πόσοι «Φίλοι» στην ψηφιακή ζωή θεωρούνται «κολλητοί»

Στον Πίνακα 32 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πλήθους των «Φίλων» της ψηφιακής ζωής που οι μαθητές θεωρούν ως «κολλητούς». Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το πλήθος των «Φίλων» της ψηφιακής ζωής που οι μαθητές θεωρούν ως «κολλητούς» συσχετίζεται θετικά με τους παράγοντες «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση» ($r_{ho}=0,175$, $p=0,037$), «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ($r_{ho}=0,186$, $p=0,026$) και «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($r_{ho}=0,281$, $p=0,001$)

Συσχέτιση με τους φίλους στην πραγματική ζωή

Πλήθος φίλων στη πραγματική ζωή

Στον Πίνακα 33 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πλήθους των φίλων που έχουν οι μαθητές στη πραγματική ζωή. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το πλήθος των φίλων που έχουν οι μαθητές στη πραγματική ζωή συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($r_{ho}=0,184$, $p=0,028$).

Πλήθος «κολλητών» φίλων στη πραγματική ζωή

Στον Πίνακα 34 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πλήθους των «κολλητών» φίλων που έχουν οι μαθητές στη πραγματική ζωή. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ($p \geq 0,082$).

Συνέυρεση με φίλους εκτός σχολείου

Στον Πίνακα 35 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πόσο συχνά βρίσκονται με φίλους τους οι μαθητές εκτός σχολείου. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η συχνότητα που βρίσκονται με φίλους τους οι μαθητές εκτός σχολείου συσχετίζεται θετικά με τον

παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($r_{ho}=0,208$, $p=0,013$), ενώ αρνητικά με τους παράγοντες «Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης» ($r_{ho}=-0,225$, $p=0,007$), «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια» ($r_{ho}=-0,166$, $p=0,048$) και «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ($r_{ho}=-0,218^{**}$, $p=0,009$).

Καθημερινή συνέντευξη με «κολλητούς» φίλους

Στον Πίνακα 36 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του πόσο συχνά βρίσκονται με φίλους τους οι μαθητές εκτός σχολείου. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι η συχνότητα που βρίσκονται με φίλους τους οι μαθητές εκτός σχολείου συσχετίζεται αρνητικά με τον παράγοντα «Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ($r_{ho}=-0,212$, $p=0,011$) και θετικά με τους παράγοντες «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($r_{ho}=0,358$, $p<0,001$) και «Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή» ($r_{ho}=0,174$, $p=0,038$).

Χρόνος καθημερινής συνέντευξης με τους «κολλητούς» φίλους

Στον Πίνακα 37 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων και του χρόνου καθημερινής συνέντευξης των μαθητών με τους «κολλητούς» τους φίλους. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι ο χρόνος καθημερινής συνέντευξης των μαθητών με τους «κολλητούς» τους φίλους συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή» ($r_{ho}=0,313^{**}$, $p<0,001$).

Συσχέτιση μεταξύ των παραγόντων

Στον Πίνακα 38 (βλ. παράρτημα) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Spearman μεταξύ των παραγόντων.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να αναδείξει εάν οι έφηβοι χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης ως μέσο κοινωνικοποίησης τους. Πιο συγκεκριμένα μελετήθηκε η ποιότητα της φιλίας τόσο στην πραγματική όσο και στην ψηφιακή ζωή. Επίσης μεγάλη έμφαση δόθηκε και στα κίνητρα χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

Αρχικά, από την ανάλυση αναδείχθηκε πως οι μαθητές χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πολύ συχνά, διαθέτοντας έως 2 ώρες χρήσης καθημερινά. Σχετικά με τις εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν, το Instagram ήταν αυτή με τους περισσότερους χρήστες, ακολουθούμενη από το Messenger, το Viber και το TikTok. Αναφορικά με τους λόγους χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, οι σημαντικότεροι είναι η επικοινωνία και η συζήτηση με φίλους αλλά και λόγοι ψυχαγωγίας όπως ότι είναι εύκολες στην χρήση, είναι διασκεδαστικό να ασχολούνται με το διαδίκτυο και τους αρέσει.

Σχετικά με τους φίλους που έχουν στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, οι μαθητές δήλωσαν κατά πλειοψηφία ότι έχουν πάνω από 100 φίλους στην ψηφιακή τους ζωή από τους οποίους επικοινωνούν κυρίως με 1 έως και 30 άτομα, πολύ συχνά και «κολλητούς» θεωρούν 1 έως και 10 άτομα. Από την άλλη, σχετικά με τους φίλους που έχουν στην πραγματική ζωή, η πλειοψηφία των μαθητών είχε από 10 και πάνω φίλους στην πραγματική ζωή με τους οποίους επικοινωνούν εκτός σχολείου πολύ συχνά. Από το σύνολο των φίλων «κολλητοί» θεωρούνται 1 έως 6, με τους οποίους περνάνε πολύ συχνά χρόνο σε καθημερινή βάση από 1 ώρα και πάνω.

Επίσης, προέκυψε ότι οι μαθητές θεωρούν ότι η ποιότητα φιλίας τους στην πραγματική ζωή είναι σε ένα πολύ καλό επίπεδο. Συγκεκριμένα, δήλωσαν ότι βοηθάνε, όσο μπορούν, τους φίλους τους στα προβλήματα τους, σέβονται τις απόψεις τους και νιώθουν ασφάλεια όταν είναι μαζί τους. Ακόμη, όταν αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα οι φίλοι τους βοηθάνε, ενώ πάντα τους εμπιστεύονται τα μυστικά τους και σέβονται τις δικές τους απόψεις και τους καταλαβαίνουν. Επιπλέον, συζητάνε μαζί τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ τους, τους εμπιστεύονται τα δικά τους μυστικά και ζητάνε συχνά τη συμβουλή τους. Τέλος, επικοινωνούν μαζί τους καθημερινά για να πουν τα νέα της ημέρας, πιστεύουν ότι οι φίλοι τους λένε πάντα την αλήθεια και τους συμβουλεύουν συχνά.

Αντίθετα, αναδείχθηκε πως οι μαθητές θεωρούν ότι η φιλία που έχουν στην ψηφιακή ζωή είναι λίγο ποιοτική. Στα θετικότερα ευρήματα, περιλαμβάνεται το γεγονός πως σέβονται τις απόψεις των φίλων τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως αυτοί σέβονται τις δικές τους απόψεις, και ότι όσο μπορούν, βοηθάνε τους φίλους τους στα προβλήματα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η μελέτη της επίδρασης του δημογραφικού προφίλ ανέδειξε πως τα κορίτσια έχουν πιο ποιοτικές φιλίες στην πραγματική ζωή από ότι τα αγόρια. Επίσης, προέκυψε πως οι μαθητές μικρότερης ηλικίας 12-13 και του γυμνασίου χρησιμοποιούν περισσότερο τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης σε σύγκριση με τους μαθητές ηλικίας 17-18 και τους μαθητές Λυκείου.

Η μελέτη της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ανέδειξε πως οι μαθητές που κάνουν χρήση του Messenger, του Viber και του TikTok κάνουν πιο συχνή χρήση τόσο του διαδικτύου όσο και των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, όσοι κάνουν χρήση του Viber το κάνουν για εξωστρέφεια, για επικοινωνία-ενημέρωση και για αύξηση αυτοπεποίθησης. Τέλος, αναδείχθηκε πως όσοι μαθητές χρησιμοποιούν το Snapchat έχουν λιγότερο καλή ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή.

Σχετικά με τους ψηφιακούς φίλους, αναδείχθηκε πως οι μαθητές με περισσότερους ψηφιακούς φίλους έχουν ποιοτικότερες φιλίες τόσο στη πραγματική όσο και την ψηφιακή ζωή. Μαθητές που έχουν περισσότερους ψηφιακούς φίλους με τους οποίους επικοινωνούν συχνά, ή θεωρούνται κολλητοί, χρησιμοποιούν περισσότερο συχνά τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση και για αύξηση της αυτοπεποίθησης.

Σχετικά με τους πραγματικούς φίλους, αναδείχθηκε πως οι μαθητές με περισσότερους φίλους στην πραγματική ζωή έχουν καλύτερη ψηφιακή φιλία, αλλά μαθητές που συνευρίσκονται καθημερινά και εκτός σχολείου με τους φίλους της πραγματικής ζωής έχουν καλύτερη ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή και χρησιμοποιούν λιγότερο τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια και για αύξηση της αυτοπεποίθησης.

Η ανάλυση συσχέτισης ανέδειξε πως οι μαθητές που χρησιμοποιούν συχνότερα το διαδίκτυο και τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για οποιονδήποτε λόγο έχουν καλύτερη ψηφιακή και όχι πραγματική φιλία. Η ύπαρξη ωστόσο ποιοτικής ψηφιακής

φιλίας συνδέθηκε με την ποιοτική πραγματική φιλία. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ότι η χρήση του διαδικτύου οδηγεί άμεσα στην δημιουργία ψηφιακών φίλων και μέσω αυτών μπορεί να οδηγεί έμμεσα στην δημιουργία πραγματικών φίλων.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έρχονται σε συμφωνία με τη διεθνή βιβλιογραφία και τα δεδομένα άλλων, παρόμοιων ερευνών. Όσο αφορά τη συχνότητα χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης οι Tsitsika et al. (2013) σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε έξι ευρωπαϊκές χώρες και συμμετείχαν 10.930 έφηβοι ηλικίας 14-17 ετών, βρήκαν πως το 40% των εφήβων χρησιμοποιούσαν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης πάνω από 2 ώρες καθημερινά. Ομοίως και στην παρούσα έρευνα οι έφηβοι δήλωσαν πως χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αφιερώνοντας τουλάχιστον, 2 ώρες καθημερινά.

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, οι έφηβοι χρησιμοποιούν συχνότερα την εφαρμογή κοινωνικής δικτύωσης instagram και messenger και λιγότερο τις εφαρμογές viber και tiktok. Τα κίνητρα χρήσης των εφαρμογών αυτών είναι η ψυχαγωγία και η διασκέδαση αλλά η επικρατέστερη είναι η επικοινωνία και η συζήτηση με φίλους. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνονται από την έρευνα των Rouwels et al. (2021) στην οποία συμμετείχαν 387 μαθητές με μέσο όρο ηλικίας 14,11 έτη. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το instagram ήταν στην κορυφή των προτιμήσεων των εφήβων και πως ο λόγος που το χρησιμοποιούσαν ήταν η επικοινωνία με τους στενούς τους φίλους.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον εύρημα είναι, πως όσοι έφηβοι δήλωσαν πως επικοινωνούσαν καθημερινά με τους/τις ήδη υπάρχοντες/ουσες φίλους/ες τους στην πραγματική ζωή, θεωρούν πως η ποιότητα φιλίας τους είναι σε πολύ καλό επίπεδο. Αυτό προκύπτει μέσα από τις θετικές απαντήσεις των εφήβων ότι βοηθούν τους φίλους τους στα προβλήματα τους, σέβονται τις απόψεις τους και συζητάνε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ τους. Στα θετικότερα ευρήματα της μελέτης αυτής είναι πως οι έφηβοι που συνευρίσκονται συχνά με φίλους τους στην πραγματική ζωή έχουν καλύτερη ποιότητα φιλίας και χρησιμοποιούν λιγότερο τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης. Σε έρευνα που διεξήχθη στο Βέλγιο, κατά τα έτη 2018- 2019 από τους Achterhof et al. (2022) όπου συμμετείχαν 247 άτομα, τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα επίπεδα χρήσης του διαδικτύου είναι υψηλότερα όταν οι έφηβοι νιώθουν μόνοι και χαμηλότερα όταν βρίσκονται «πρόσωπο με πρόσωπο» με τους συνομήλικους τους.

Αντίθετα, επισημάνθηκε πως η ποιότητα ψηφιακής φιλίας ήταν λιγότερο ποιοτική σε αντίθεση με τη φιλία στην πραγματική ζωή. Τα πιο θετικά στοιχεία όμως, είναι πως οι έφηβοι σέβονται τις απόψεις των φίλων τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τους βοηθούν σε οτιδήποτε χρειαστούν. Σύμφωνα με έρευνα των Best et al. (2014) τα άτομα που χειρίζονται μέσα κοινωνικής δικτύωσης εμφανίζουν θετική επικοινωνία με άλλα άτομα μέσα στον διαδικτυακό χώρο. Επιπροσθέτως, τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής έδειξαν και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις στη χρήση διαδικτυακών ιστοσελίδων επικοινωνίας, οι οποίες όμως δεν επιβεβαιώνονται από την παρούσα έρευνα.

Παράλληλα, σημαντικές διαφορές προέκυψαν μεταξύ του φύλου των εφήβων. Τα κορίτσια φαίνεται να έχουν καλύτερη ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή και να μην χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης τόσο συχνά, όσο τα αγόρια.

Συνοψίζοντας, η χρήση του διαδικτύου οδηγεί άμεσα στην δημιουργία ψηφιακών φιλικών σχέσεων και μέσω αυτών δημιουργούνται φιλικές σχέσεις και στην πραγματική ζωή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας των Tsitsika et al. (2014) οι έφηβοι προτιμούν την διαδικτυακή επαφή για να συνομιλήσουν με φίλους ή να κάνουν νέους φίλους. Υποστηρίζουν την άποψη ότι, η διαδικτυακή επικοινωνία είναι πιο αποτελεσματική όταν πρόκειται το άτομο να αποκαλύψει προσωπικές απόψεις και συναισθήματα (Tsitsika et al., 2014).

Καθώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο νησί της Ικαρίας, θα ήταν εύλογο να λάβουμε υπόψη μας το πολιτισμικό πλαίσιο. Η Ικαρία αποτελεί ένα νησί με λίγους κατοίκους, είναι μια «κλειστή» κοινωνία στην οποία γνωρίζονται οι περισσότεροι άνθρωποι μεταξύ τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι κίνδυνοι να είναι περιορισμένοι έως και ελάχιστοι. Έτσι, οι έφηβοι νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια να συναντηθούν με τους φίλους και τους συνομηλικούς τους σε εξωτερικούς χώρου. Επίσης, πρόκειται για ένα νησί με περιορισμένες δυνατότητες διασκέδασης και δημιουργίας για τα παιδιά και τους εφήβους που σημαίνει πως οι συγκεντρώσεις σε σπίτια φίλων είναι πολύ συχνές. Τα παιδιά στο νησί προτιμούν να συναντηθούν με τους φίλους/φίλες τους για να συζητήσουν και να κάνουν παρέα γιατί η πρόσβαση είναι ευκολότερη σε σχέση με τις πόλεις. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι έφηβοι της Ικαρίας δεν χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες και εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης.

Καταλήγοντας, ως προς το πρώτο ερώτημα, πώς η ποιότητα της φιλίας συνδέεται με τη χρήση του διαδικτύου, βρέθηκε πως η ψηφιακή φιλία είναι λιγότερο ποιοτική από την φιλία στην πραγματική ζωή. Ωστόσο, οι ψηφιακές φιλίες μπορούν να οδηγήσουν στην δημιουργία πραγματικών φίλων. Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, αν η χρήση του διαδικτύου γίνεται για λόγους κοινωνικοποίησης, τα αποτελέσματα που προκύπτουν φαίνονται ιδιαίτερος θετικά. Στο δείγμα μας, φαίνεται πως οι έφηβοι χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης για να επικοινωνήσουν με φίλους και συνομηλίκους γιατί αισθάνονται περισσότερη αυτοπεποίθηση να εκφράσουν τις απόψεις τους. Τέλος στο ερώτημα αν οι έφηβοι προτιμούν την διαδικτυακή επαφή, τα αποτελέσματα ανέδειξαν πως προτιμούν περισσότερο την φυσική, πρόσωπο-με-πρόσωπο διαπροσωπική επαφή, καθώς έχουν ποιοτική φιλία στην πραγματική ζωή χρησιμοποιούν λιγότερο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Περιορισμοί της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο νησί της Ικαρίας και συμμετείχε σε αυτήν ένας περιορισμένος αριθμός εφήβων. Τα αποτελέσματα δεν είναι αντιπροσωπευτικά του γενικού πληθυσμού, ούτε των εφήβων του νησιού καθώς, δεν υπήρχε συμμετοχή από όλα τα σχολεία της Ικαρίας. Για αυτό τον λόγο, τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας δεν μπορούν να ληφθούν ως δεδομένα του πληθυσμού του νησιού. Εάν υπήρχε συμμετοχή από όλα τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ίσως, να μπορούσε να παρουσιαστεί μια γενική και ευρύτερη εικόνα των αποτελεσμάτων.

Ένας ακόμα περιορισμός της παρούσας έρευνας είναι η πιθανότητα λανθασμένης απάντησης από τους εφήβους την στιγμή που συμπλήρωναν τα ερωτηματολόγια. Αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στη πίεση του χρόνου και του περιβάλλοντος, διότι η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε κατά τη διάρκεια διδακτικής ώρας, εντός της σχολικής τάξης. Επιπροσθέτως, μπορεί να οφείλεται σε αδυναμία κατανόησης ή παρερμηνείας των ερωτήσεων ή ακόμα και στην άρνηση τους να δηλώσουν τις πραγματικές πεποιθήσεις τους, παρά το γεγονός πως η συμμετοχή τους ήταν εθελοντική και ανώνυμη.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Δεδομένου ότι το διαδίκτυο εξελίσσεται ραγδαία και επηρεάζει τη ζωή και την ανάπτυξη των εφήβων, θα ήταν ενδιαφέρον να ερευνηθεί περαιτέρω το πεδίο της ανάπτυξης κατά τη περίοδο της εφηβείας όσο αφορά τα συναισθήματα τους σε προσωπικό επίπεδο και σε επίπεδο επηρεασμού των ερωτικών σχέσεων τους. Θεωρείται δεδομένο πως οι έρευνες για τη φιλία μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να επαναλαμβάνονται ,καθώς το διαδίκτυο εξελίσσεται ταχύτατα με αποτέλεσμα την συνεχή δημιουργία νέων εφαρμογών επικοινωνίας.

Θα ήταν επίσης ενδιαφέρουσα μία έρευνα που να εστιάζει στον τρόπο που επιλέγουν οι έφηβοι να παρουσιάζονται εντός των εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης και κατά πόσο τα διάφορα προφίλ τους σε αυτές τις εφαρμογές συγκλίνουν αποκλίνουν από την πραγματική τους ταυτότητα. Τέλος, αξίζει να ερευνηθούν στο μέλλον οι πιθανές διαφορές στη χρήση του διαδικτύου ως μέσου κοινωνικοποίησης εφήβων που ζουν σε απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές ή περιοχές με τουριστική επισκευσιμότητα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αναγνωστάκη Λ. (2008). Οι σχέσεις φιλίας των παιδιών με τους συνομηλίκους και η σημασία τους για τη φυσιολογική συναισθηματική ανάπτυξή τους. *Δελτίο Α' Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών*, 55, 32-37. https://iatrikionline.gr/Deltio_55a_2008/02.pdf».
- Atkinson R. L., Atkinson R. C., Smith E. E., Bem D. J., Nolen-Howeksema S. (2003). *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ HILGARD*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Lehalle, H., & Mellier, D. (2009). *Ψυχολογία της ανάπτυξης: παιδική ηλικία και εφηβεία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Παπάζογλου Α. (2014). Ο ρόλος της οικογένειας και των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών-Επιστημονικών Θεμάτων*, (3), 177-193. https://erkyna.gr/e_docs/periodiko/dimosieyseis/filologia/t03-14.pdf».
- Φλουρής Γ. (2016). Η μετάβαση από την παιδική στην εφηβική ηλικία. *ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ*, 4(4), 21-27. https://ekpaideytikhepikairothta.gr/wpcontent/uploads/2016/06/TOMOSA_TE_YXOS4_flouris.pdf».

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Achterhof, R., Kirtley, O. J., Schneider, M., Hagemann, N., Hermans, K.S.F.M., Hiekkaranta, A.P., Lecei, A., Lafit, G., Germeys, I.M. (2022, April). Adolescents' real-time social and affective experiences of online and face-to-face interactions. *Computers in Human Behavior*. Elsevier. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563221004829>
- Allen K. A., Ryan T., Gray D. L., McInerney D. M., Waters L. (2014). Social Media Use and Social Connectedness in Adolescents: The Positives and the Potential Pitfalls. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*, 31 (1), 18-31. <https://asset-pdf.scinapse.io/prod/2137810726/2137810726.pdf>

Best, P., Manktelow, R., & Taylor, B. J. (2016). Social Work and Social Media: Online Help-Seeking and the Mental Well-Being of Adolescent Males. *The British Journal of Social Work*, 46(1), 257–276. <http://www.jstor.org/stable/43771834>

Blair, B.L., Gangel, M. J., Perry, B.N., O' Brien, M., Calkins, D., Keane, S. P., Shanaham L. (2016). Indirect Effects of Emotion Regulation on Peer Acceptance and Rejection: The Roles of Positive and Negative Social Behaviors. *Merrill-Palmer Quarterly*, 62(4), 415-439. <https://experts.umn.edu/en/publications/indirect-effects-of-emotion-regulation-on-peer-acceptance-and-rej>

Blossom F., Urmi N.B., Roseann T.M., Alma V. Cecilia A.E. (2020).
The impact of COVID-19 lockdown on internet use and escapism in adolescents.
Revista de Psicología Clínica con Niños y Adolescentes, 7, 59-65.
https://www.revistapcna.com/sites/default/files/010_0.pdf

Brown, B. B., & Larson, J. (2009). Peer relationships in adolescence. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology: Contextual influences on adolescent development* (pp. 74–103). <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002004>

Craig W. (2008). Adolescents Online: The Importance of Internet Activity Choices to Salient Relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 522-536.
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/45475989/Adolescents_online-The_importance_of_internet_activity_choices_to_salient

Gapsiso N.D., Wilson J. (2015). The Impact of the Internet on Teenagers' Face-to-Face Communication. *Journal of Studies in Social Sciences*, 13(2), 202-220.
<https://infinitypress.info/index.php/jsss/article/view/1212>».

Hutteman, R., (2014). How Peers Make a Difference: The Role of Peer Groups and Peer Relationships in Personality Development. *European Journal of Personality*, *Eur. J. Pers.* 28. 279–288. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1002/per.1965>

Meier J.V., Noel J.A. Kaspar K. (2021). Alone Together: Computer-Mediated Communication in Leisure Time During and After the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 21, 1-13.

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.666655/full>

Klimstra T. A. , Kuppens P., Luyckx K., Branje S., Hale W.W., Oosterwegel A., Koot H.M., Meeus W.H. J.(2015). Daily Dynamics of Adolescent Mood and Identity. *JOURNAL OF RESEARCH ON ADOLESCENCE*, 26(3), 459-473

https://www.academia.edu/26290209/Daily_Dynamics_of_Adolescent_Mood_and_Identity

Papacharissi, Z., Rubin A.M. (2000). Predictors of Internet Use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44(2), 175-196.

https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15506878jobem4402_2

PierceT. (2009). Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. *Computers in Human Behavior*, 25(6), 1367-1372. <https://psycnet.apa.org/record/2009-14372-021>

Poulin F. (2010,). Friendship stability and change in childhood and adolescence. *Developmental Review*, 30:257-272. https://www.academia.edu/12638531/Friendship_stability_and_change_in_childhood_and_adolescence

Pouwels, J. L., Valkenburg, P. M., Beyens, I., van Driel, I. I., & Keijsers, L. (2021). Social media use and friendship closeness in adolescents' daily lives: An experience sampling study. *Developmental Psychology*, 57(2), 309–323. <https://doi.org/10.1037/dev0001148>

Reich, S.,SubrahmanyamK., Espinoza, G. (2012). Friending, IMing, and Hanging Out Face-to-Face: Overlap in Adolescents' Online and Offline Social Networks. *Developmental Psychology*, 48(2),356-368. <https://www.cdmc.ucla.edu/wp-content/uploads/sites/170/2018/05/Reich-Subrahmanyam-Espinoza-2012-Devt-Psych-SNS.pdf>

Resnik, F., & Bellmore, A. (2021). Is Peer Victimization Associated With Adolescents' Social Media Use, Engagement, Behavior, and Content? *Merrill-Palmer Quarterly*, 67(2), 175–202. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.67.2.0175>

Riquelme, M., Garci, O.F., Serra, E. (2018). Desajuste psicosocial en la adolescencia: socialización parental, autoestima y uso de sustancias. *Anales de psicología / annals of psychology*, 34(3), 536-544. <https://revistas.um.es/analesps/article/view/analesps.34.3.315201>

Ryan. A.M. (2000). Peer Groups as a Context for the Socialization of Adolescents' Motivation, Engagement, and Achievement in School. *Educational Psychologist*, 35 (2), 101-111. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15326985EP3502_4

Serra G., Scalzo L.L., Giuffre M., Ferrara P., Corsello G. (2021). Smartphone use and addiction during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: cohort study on 184 Italian children and adolescents. *Italian Journal of Pediatrics*, 150(47), 1-10 <https://ijponline.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13052-021-01102-8>

Smetana, J.G., Robinson, J., Rote W.M., (2014). Socialization in Adolescence. J. E. Grusec, & P. D. Hastings. *Theory and Research* (p.p.61-84). Guilford. [https://www.sas.rochester.edu/psy/people/faculty/smetana_judith/assets/pdf/Smetana Etal_2015_Socialization.pdf](https://www.sas.rochester.edu/psy/people/faculty/smetana_judith/assets/pdf/Smetana_Etal_2015_Socialization.pdf)

Thien, M. L., Razak, N. A., Jamil, H. (2012, December). Friendship Quality Scale: Conceptualization, Development and Validation. School of Educational Studies. Eric. <https://eric.ed.gov/?id=ED542465>

Tsitsika, A. K., Tzavela, E.C., Janikian, M., Olafsson, K., Iordache, A., Schoenmakers T. M., Tzavara, C., Richardson CL. (2014). Online Social Networking in Adolescence: Patterns of Use in Six European Countries and Links With Psychosocial Functioning. *Journal of Adolescent Health* 55(1), 141-147. <https://postprint.nivel.nl/PPpp5965.pdf?>

Παράρτημα

Έντυπο ενυπόγραφης συγκατάθεσης των γονέων για συμμετοχή των παιδιών τους σε έρευνα

Ονομάζομαι Τσαντίρη Αναστασία και είμαι φοιτήτρια στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο « Πολιτισμική ανάλυση και Εκπαίδευση» του τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Κρήτης. Στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, με επόπτρια την Βασιλική Τσούρτου, Επίκουρη Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας,πραγματοποιώ έρευνα με θέμα «*Η διαδικτυακή επικοινωνία μεταξύ των εφήβων ως μέσο κοινωνικοποίησής τους*».

Οι μαθητές/ήτριες καλούνται να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο που θα χορηγηθεί στο πλαίσιο ενός ωρολόγιου μαθήματος. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου θα διαρκέσει περίπου 15 λεπτά.

Η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αυτή την έρευνα θα συμβάλει στην κατανόηση του ρόλου του διαδικτύου στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Σας διαβεβαιώνω ότι η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου θα γίνει ανώνυμα, με σεβασμό στην αξιοπρέπεια και την ψυχική υγεία των μαθητών/τριών.Η διασφάλιση της ανωνυμίας θα γίνει ως εξής:ένας/μία καθηγητής/ήτρια θα αναλάβει να συλλέξει τις υπεύθυνες δηλώσεις συγκατάθεσης των γονέων και θα υποδείξει στην ερευνήτρια ποιοι/ες μαθητές/ήτριες θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Η ερευνήτρια δεν θα κρατήσει αρχείο με τα ονόματα των μαθητών/τριών. Η έρευνα γίνεται καθαρά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οι γονείς και οι μαθητές/ήτριες μπορούν να έχουν πρόσβαση στα δεδομένα της έρευνας, εφόσον το ζητήσουν.

Η έγκαιρη επιστροφή της Υπεύθυνης Δήλωσης στο σχολείο έχει μεγάλη σημασία για την ομαλή διεξαγωγή της έρευνας.

Σας ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη συνεργασία σας και εύχομαι το καλύτερο για το μέλλον των παιδιών σας.

Υπογραφή Ερευνήτριας	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ.....
--	--------------------------

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι αποδέχομαι τη συμμετοχή του παιδιού μου στην έρευνα. Το παιδί μου διατηρεί το δικαίωμα να αποσυρθεί από τη διαδικασία της έρευνας σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της.

Ονοματεπώνυμο Γονέα/Κηδεμόνα..... Υπογραφή.....	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ.....
--	-----------------

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ονομάζομαι Τσαντίρη Αναστασία και είμαι φοιτήτρια στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο « Πολιτισμική ανάλυση και Εκπαίδευση» του τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Κρήτης. Στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, πραγματοποιώ έρευνα με θέμα *«Η διαδικτυακή επικοινωνία μεταξύ των εφήβων ως μέσο κοινωνικοποίησής τους»*.

Η συμμετοχή σου στην έρευνα είναι εθελοντική. Καλείσαι να συμπληρώσεις το παρόν ερωτηματολόγιο ανώνυμα με σεβασμόστα προσωπικά σου δεδομένα. Η συμμετοχή σου σε αυτή την έρευνα θα συμβάλει στην κατανόηση του ρόλου του διαδικτύου στις διαπροσωπικές σχέσεις. Σε παρακαλώ να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις, με ειλικρίνεια για την ομαλή διεξαγωγή τη έρευνας .Ακολουθήσε τι οδηγίεςσε κάθε ερώτηση.

Σε ευχαριστώ πολύ που συμμετέχειςστην έρευνα, η βοήθεια σου είναι πολύτιμη. Για οτιδήποτε χρειαστείς σχετικά με την παρούσα έρευνα μπορείς να επικοινωνήσεις μαζί μου στο: anastasiatsantiri@gmail.com

Με εκτίμηση,

Τσαντίρη Αναστασία

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Φύλο:

Ανδρας Γυναίκα

Ηλικία:

Τόπος κατοικίας:

Τάξη:.....

ΚΛΙΜΑΚΑ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΧΡΗΣΗΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Κύκλωσε την απάντηση που σε αντιπροσωπεύει στις επόμενες 8 ερωτήσεις:

1. Πόσο συχνά χρησιμοποιείς το διαδίκτυο;

α) καθόλου β)ελάχιστα γ) λίγο δ) πολύ συχνά

2. Πόσο συχνά χρησιμοποιείς ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης; (socialmedia)

α) καθόλου β)ελάχιστα γ) λίγο δ) πολύ συχνά

3. Ποια/ποιες ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιείς;

α) facebook δ)viber

β) messenger ε)instagram

γ)twitter στ) άλλη (ποια;.....)

4. Πόση ώρα διαθέτεις καθημερινά στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης;
- α) λιγότερο από μισή ώρα
 - β) έως 1 ώρα
 - γ) έως 2 ώρες
 - δ) πάνω από 2 ώρες
5. Πόσους/ες «φίλους/ες» έχεις στην ψηφιακή ζωή των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης;
- α) κανέναν/καμία
 - β) από 1 έως 20
 - γ) από 20 έως 30
 - δ) από 30 έως 50
 - ε) από 50 έως 100
 - στ) από 100 έως 200
 - ζ) από 200 και πάνω
6. Με πόσους/ες από αυτούς/ές επικοινωνείς;
- α) με κανέναν/καμία
 - β) από 1 έως 20
 - γ) από 20 έως 30
 - δ) από 30 έως 50
 - ε) από 50 έως 100
 - στ) από 100 έως 200
 - ζ) από 200 και πάνω
 - η) όλους
7. Πόσο συχνά επικοινωνείς μαζί τους;
- α) καθόλου
 - β)ελάχιστα
 - γ) λίγο
 - δ) πολύ συχνά
8. Πόσους/ες από αυτούς/ές θεωρείς «στενούς/ές – κολλητούς/ές» σου φίλους/ες;
- α)κανέναν φίλο/καμία φίλη
 - β)από 1 έως 3 φίλους/ες
 - γ) από 3 έως 6 φίλους/ες
 - δ)από 6 έως 10 φίλους/ες
 - ε)πάνω από 10 φίλους/ες

Κύκλωσε τον αριθμό που σε αντιπροσωπεύει σε κάθε πρόταση:

9. Χρησιμοποιώ ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης:

		Καθόλου	Ελάχιστα	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	Γιατί είναι διασκεδαστικό.	1	2	3	4	5
2	Γιατί είναι εύκολο στη χρήση.	1	2	3	4	5
3	Γιατί μου αρέσει να ασχολούμαι με το διαδίκτυο.	1	2	3	4	5
4	Για να ενημερώνομαι για τα νέα της ημέρας των φίλων μου.	1	2	3	4	5
5	Για να συζητώ.	1	2	3	4	5
6	Για να κάνω νέους φίλους.	1	2	3	4	5
7	Για να επικοινωνώ με τους φίλους μου.	1	2	3	4	5
8	Για να μπορώ να εκφράζομαι ελεύθερα.	1	2	3	4	5
9	Για να αισθάνομαι λιγότερο μοναξιά.	1	2	3	4	5
10	Μου είναι πιο εύκολο να εκφράσω τις απόψεις μου μέσω μηνυμάτων.	1	2	3	4	5
11	Όταν δεν έχω κάποιον φίλο κοντά μου να επικοινωνήσω.	1	2	3	4	5
12	Ντρέπομαι λιγότερο να εκφράσω τα συναισθήματά μου μέσω μηνυμάτων.	1	2	3	4	5
13	Γιατί μόνο εκεί βρίσκω ανθρώπους που ταιριάζω.	1	2	3	4	5

10. Κύκλωσε τον αριθμό που σε αντιπροσωπεύει ανάλογα με το εάν συμφωνείς ή όχι με τις παρακάτω προτάσεις:

		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	Όταν χρησιμοποιώ τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης αισθάνομαι σημαντικός/σημαντική για τους άλλους.	1	2	3	4
2	Μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης νιώθω ότι με προσέχουν περισσότερο.	1	2	3	4
3	Στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης σέβονται περισσότερο τις απόψεις μου.	1	2	3	4
4	Αισθάνομαι μεγαλύτερη ασφάλεια να εκφραστώ μέσω των ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης απ' ότι όταν βρίσκομαι « πρόσωπο με πρόσωπο» με κάποιο άτομο.	1	2	3	4
5	Στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης έχω περισσότερη αυτοπεποίθηση.	1	2	3	4

ΚΛΙΜΑΚΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΙΛΙΑΣ

Κύκλωσε την απάντηση που σε αντιπροσωπεύει στις επόμενες 5 ερωτήσεις

11. Πόσους φίλους/φίλες έχεις στη πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου;

α) κανέναν φίλο/καμία φίλη

β) από 1 έως 3 φίλους/φίλες

γ) από 3 έως 6 φίλους/φίλες

δ) από 6 έως 10 φίλους/φίλες

ε) πάνω από 10 φίλους/φίλες

12. Πόσους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες έχεις στη πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου;

α) κανέναν φίλο/καμία φίλη

β) από 1 έως 3 φίλους/φίλες

γ) από 3 έως 6 φίλους/φίλες

δ) από 6 έως 10 φίλους/φίλες

ε) πάνω από 10 φίλους/φίλες

13. Βρίσκεσαι με τους φίλους σου εκτός σχολείου;

α) καθόλου β) ελάχιστα γ) λίγο δ) πολύ συχνά

14. Περνάτε χρόνο καθημερινά με τους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες;

α) καθόλου β) ελάχιστα γ) λίγο δ) πολύ συχνά

15. Πόσο χρόνο περνάς καθημερινά με τους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες;

α) λιγότερο από μια ώρα β) από 1 έως 3 ώρες γ) πάνω από 4 ώρες

Κύκλωσε τον αριθμό που σε αντιπροσωπεύει σε κάθε πρόταση:

16. Στην πραγματική ζωή.....

		Καθόλου	Ελάχιστα	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	Επικοινωνώ με τους/τις φίλους/φίλες μου καθημερινά για να πούμε τα νέα της ημέρας.	1	2	3	4	5
2	Εμπιστεύεσαι τα μυστικά σου στους/στις φίλους/φίλες σου;	1	2	3	4	5
3	Όταν αντιμετωπίζεις ένα πρόβλημα οι φίλοι/φίλες σου σε βοηθούν;	1	2	3	4	5
4	Οι φίλοι/φίλες μου πάντα μου εμπιστεύονται τα μυστικά τους.	1	2	3	4	5
5	Βοηθάω, όσο μπορώ, τους/τις φίλους /φίλες μου στα προβλήματα τους.	1	2	3	4	5
6	Νιώθω ασφάλεια όταν είναι με Τους/τις φίλους /φίλες μου.	1	2	3	4	5
7	Οι φίλοι/φίλες μου με καταλαβαίνουν.	1	2	3	4	5
8	Οι φίλοι/φίλες σέβονται τις απόψεις μου.	1	2	3	4	5
9	Σέβομαι τις απόψεις των φίλων μου.	1	2	3	4	5
10	Με τους/τις φίλους/φίλες μου συζητάμε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ μας.	1	2	3	4	5
11	Πιστεύω ότι οι φίλοι/φίλες μου λένε πάντα την αλήθεια.	1	2	3	4	5
12	Οι φίλοι/φίλες μου με συμβουλεύουν συχνά.	1	2	3	4	5
13	Οι φίλοι/φίλες μου ζητάνε τη συμβουλή μου συχνά.	1	2	3	4	5

Κύκλωσε τον αριθμό που σε αντιπροσωπεύει σε κάθε πρόταση:

17. Στην ψηφιακή ζωή...

		Καθόλου	Ελάχιστα	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	Επικοινωνώ με τους/τις φίλους/φίλες μου καθημερινά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να πούμε τα νέα της ημέρας.	1	2	3	4	5
2	Εμπιστεύεσαι τα μυστικά σου στους/στις φίλους/φίλες σου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;	1	2	3	4	5
3	Όταν αντιμετωπίζεις ένα πρόβλημα οι φίλοι/φίλες σου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε βοηθούν.	1	2	3	4	5
4	Οι φίλοι/φίλες μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πάντα μου εμπιστεύονται τα μυστικά τους.	1	2	3	4	5
5	Βοηθάω, όσο μπορώ, τους/τις φίλους /φίλες μου στα προβλήματα τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
6	Νιώθω ασφάλεια όταν είμαι μαζί με τους/τις φίλους /φίλες μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
7	Οι φίλοι/φίλες μου με καταλαβαίνουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
8	Οι φίλοι/φίλες σέβονται τις απόψεις μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
9	Σέβομαι τις απόψεις των φίλων μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
10	Με τους/τις φίλους/φίλες μου συζητάμε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ μας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5

11	Πιστεύω ότι οι φίλοι/φίλες μου λένε πάντα την αλήθεια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
12	Οι φίλοι/φίλες μου με συμβουλεύουν συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5
13	Οι φίλοι/φίλες μου ζητάνε τη συμβουλή μου συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	1	2	3	4	5

Πίνακες:

Πίνακας 1

Δημογραφικά στοιχεία

		N	Ποσοστά %
Φύλο	Αγόρι	58	40,56%
	Κορίτσι	85	59,44%
Τάξη	A Γυμνασίου	31	21,68%
	B Γυμνασίου	18	12,59%
	Γ Γυμνασίου	20	13,99%
	A Λυκείου	36	25,17%
	B Λυκείου	17	11,89%
	Γ Λυκείου	21	14,69%
		Ελάχιστη-Μέγιστη	M.O.
Ηλικία	12-18	15,01	1,77

Πίνακας 2

Συχνότητα Διαδικτύου και Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Ερώτηση	M.O.	T.A.
Πόσο συχνά χρησιμοποιείς το διαδίκτυο;	3,83	0,46
Πόσο συχνά χρησιμοποιείς ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (socialmedia);	3,68	0,61
Πόση ώρα διαθέτεις καθημερινά στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης;	3,16	0,82

Πίνακας 3

Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Ιστοσελίδα Κοινωνικής Δικτύωσης	N	Ποσοστά%
Facebook	21	14,69%
Messenger	65	45,45%
Twitter	7	4,90%
Viber	35	24,48%
Instagram	124	86,71%
Snapchat	3	2,10%
Tik Tok	33	23,08%
YouTube	5	3,50%

Πίνακας 4

Αποτελέσματα Παραγοντικής ανάλυσης για τα κίνητρα χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Πρόταση	Παράγοντας		
	1	2	3
Γιατί μόνο εκεί βρίσκω ανθρώπους που ταιριάζω.	0,763		
Για να μπορώ να εκφράζομαι ελεύθερα.	0,732		
Μου είναι πιο εύκολο να εκφράσω τις απόψεις μου μέσω μηνυμάτων.	0,686		
Για να αισθάνομαι λιγότερο μοναξιά.	0,670		
Ντρέπομαι λιγότερο να εκφράσω τα συναισθήματά μου μέσω μηνυμάτων.	0,598		
Για να κάνω νέους φίλους.	0,588		
Για να επικοινωνώ με τους φίλους μου.		0,834	
Για να συζητώ.		0,806	
Όταν δεν έχω κάποιον φίλο κοντά μου να επικοινωνήσω.		0,659	
Για να ενημερώνομαι για τα νέα της ημέρας των φίλων μου.		0,457	
Γιατί είναι διασκεδαστικό.			0,781
Γιατί μου αρέσει να ασχολούμαι με το διαδίκτυο.			0,748
Γιατί είναι εύκολο στη χρήση.			0,701
Ιδιοτιμή	3,643	1,929	1,574
Διακύμανση (%)	22,73%	17,40%	14,85%

Πίνακας 5

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια

Πρόταση	M.O.	T.A.
Μου είναι πιο εύκολο να εκφράσω τις απόψεις μου μέσω μηνυμάτων.	2,40	1,36
Για να κάνω νέους φίλους.	2,36	1,36
Για να μπορώ να εκφράζομαι ελεύθερα.	2,36	1,30
Ντρέπομαι λιγότερο να εκφράσω τα συναισθήματα μου μέσω μηνυμάτων.	2,27	1,43
Για να αισθάνομαι λιγότερο μοναξιά.	2,11	1,25
Γιατί μόνο εκεί βρίσκω ανθρώπους που ταιριάζω.	1,64	1,04
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	2,19	0,89

1:Καθόλου, 2:Ελάχιστα, 3:Λίγο, 4:Πολύ, 5:Πάρα πολύ

Πίνακας 6

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση

Πρόταση	M.O.	T.A.
Για να επικοινωνώ με τους φίλους μου.	4,20	1,15
Για να συζητώ.	3,83	1,20
Για να ενημερώνομαι για τα νέα της ημέρας των φίλων μου.	3,43	1,20
Όταν δεν έχω κάποιον φίλο κοντά μου να επικοινωνήσω.	3,41	1,43
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	3,72	0,90

1:Καθόλου, 2:Ελάχιστα, 3:Λίγο, 4:Πολύ, 5:Πάρα πολύ

Πίνακας 7

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία

Πρόταση	M.O.	T.A.
Γιατί είναι εύκολο στη χρήση.	3,78	1,15
Γιατί μου αρέσει να ασχολούμαι με το διαδίκτυο.	3,55	1,17
Γιατί είναι διασκεδαστικό.	3,49	0,96
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	3,61	0,85

1:Καθόλου, 2:Ελάχιστα, 3:Λίγο, 4:Πολύ, 5:Πάρα πολύ

Πίνακας 8

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης

Πρόταση	M.O.	T.A.
Στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης έχω περισσότερη αυτοπεποίθηση.	2,36	1,00
Μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης νιώθω ότι με προσέχουν περισσότερο.	2,06	0,85
Αισθάνομαι μεγαλύτερη ασφάλεια να εκφραστώ μέσω των ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης απ' ότι όταν βρίσκομαι πρόσωπο με κάποιο άτομο.	2,06	0,96
Στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης σέβονται περισσότερο τις απόψεις μου.	1,90	0,79
Όταν χρησιμοποιώ τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης αισθάνομαι σημαντικός/σημαντική για τους άλλους.	1,90	0,78
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	2,05	0,64

1:Διαφωνώ απόλυτα, 2:Διαφωνώ, 3:Συμφωνώ, 4:Συμφωνώ απόλυτα

Πίνακας 9

Φίλοι στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Ερώτηση	Απάντηση	N	Ποσοστά%
Πόσους/ες «φίλους/ες» έχεις στην ψηφιακή ζωή των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης;	Κανέναν/καμία	10	6,99%
	Από 1 έως 20	18	12,59%
	Από 20 έως 30	8	5,59%
	Από 30 έως 50	7	4,90%
	Από 50 έως 100	10	6,99%
	Από 100 έως 200	9	6,29%
	Από 200 και πάνω	81	56,64%
Με πόσους/ες από αυτούς/ές επικοινωνείς;	Με κανέναν/καμία	7	4,90%
	Από 1 έως 20	70	48,95%
	Από 20 έως 30	28	19,58%
	Από 30 έως 50	22	15,38%
	Από 50 έως 100	9	6,29%
	Από 100 έως 200	4	2,80%
	Από 200 και πάνω	0	0,00%
Όλους	3	2,10%	
Πόσο συχνά επικοινωνείς μαζί τους;	Καθόλου	8	5,59%
	Ελάχιστα	10	6,99%
	Λίγο	40	27,97%
	Πολύ συχνά	85	59,44%
Πόσους/ες από αυτούς/ές θεωρείς «στενούς/ές – κολλητούς/ές» σου φίλους/ες;	Κανέναν/καμία	13	9,09%
	Από 1 έως 3 φίλους/ες		
	Από 3 έως 6 φίλους/ες	36	25,17%
	Από 6 έως 10 φίλους/ες	44	30,77%
	Πάνω από 10 φίλους/ες	31	21,68%
	19	13,29%	

Πίνακας 10

Φίλοι στην Πραγματική Ζωή

Ερώτηση	Απάντηση	N	Ποσοστά%
Πόσους φίλους/φίλες έχεις στη πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου;	Κανέναν φίλο/καμία φίλη	3	2,10%
	Από 1 έως 3 φίλους/φίλες	11	7,69%
	Από 3 έως 6 φίλους/φίλες	13	9,09%
	Από 6 έως 10 φίλους/φίλες	29	20,28%
	Πάνω από 10 φίλους/φίλες	87	60,84%
Πόσους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες έχεις στη πραγματική ζωή, εκτός διαδικτύου;	Κανέναν /καμία	5	3,50%
	Από 1 έως 3 φίλους/φίλες	56	39,16%
	Από 3 έως 6 φίλους/φίλες	48	33,57%
	Από 6 έως 10 φίλους/φίλες	22	15,38%
	Πάνω από 10 φίλους/φίλες	12	8,39%
Βρίσκεσαι με τους φίλους σου εκτός σχολείου;	Καθόλου	2	1,40%
	Ελάχιστα	11	7,69%
	Λίγο	34	23,78%
	Πολύ συχνά	96	67,13%
Περνάτε χρόνο καθημερινά με τους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες;	Καθόλου	10	6,99%
	Ελάχιστα	13	9,09%
	Λίγο	19	13,29%
	Πολύ συχνά	101	70,63%
Πόσο χρόνο περνάς καθημερινά με τους «κολλητούς» φίλους/ «κολλητές» φίλες;	Λιγότερο από μία ώρα	12	8,39%
	Από 1 έως 3 ώρες	56	39,16%
	Πάνω από 4 ώρες	75	52,45%

Πίνακας 11

Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή

Πρόταση	M.O.	T.A.
Βοηθάω, όσο μπορώ, τους/τις φίλους /φίλες μου στα προβλήματα τους.	4,58	0,75
Σέβομαι τις απόψεις των φίλων μου.	4,37	0,86
Νιώθω ασφάλεια όταν είναι με Τους/τις φίλους /φίλες μου.	4,36	0,90
Όταν αντιμετωπίζεις ένα πρόβλημα οι φίλοι/φίλες σου σε βοηθούν;	4,31	0,94
Οι φίλοι/φίλες μου πάντα μου εμπιστεύονται τα μυστικά τους.	4,24	0,87
Οι φίλοι/φίλες σέβονται τις απόψεις μου.	4,23	0,93
Οι φίλοι/φίλες μου με καταλαβαίνουν.	4,07	0,99
Με τους/τις φίλους/φίλες μου συζητάμε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ μας.	4,01	1,04
Εμπιστεύεσαι τα μυστικά σου στους/στις φίλους/φίλες σου;	3,99	1,11
Οι φίλοι/φίλες μου ζητάνε τη συμβουλή μου συχνά.	3,94	1,11
Επικοινωνώ με τους/τις φίλους/φίλες μου καθημερινά για να πούμε τα νέα της ημέρας.	3,94	1,10
Πιστεύω ότι οι φίλοι/φίλες μου λένε πάντα την αλήθεια.	3,88	1,02
Οι φίλοι/φίλες μου με συμβουλεύουν συχνά.	3,86	1,07
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	4,14	0,70

1:Καθόλου, 2:Ελάχιστα, 3:Λίγο, 4:Πολύ, 5:Πάρα πολύ

Πίνακας 12

Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή

Πρόταση	M.O.	T.A.
Σέβομαι τις απόψεις των φίλων μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,84	1,18
Οι φίλοι/φίλες σέβονται τις απόψεις μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,63	1,22
Βοηθάω, όσο μπορώ, τους/τις φίλους /φίλες μου στα προβλήματα τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,54	1,18
Οι φίλοι/φίλες μου ζητάνε τη συμβουλή μου συχνά στα μέσα	3,36	1,34

κοινωνικής δικτύωσης.		
Επικοινωνώ με τους/τις φίλους/φίλες μου καθημερινά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να πούμε τα νέα της ημέρας	3,36	1,26
.		
Οι φίλοι/φίλες μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πάντα μου εμπιστεύονται τα μυστικά τους.	3,24	1,27
Όταν αντιμετωπίζεις ένα πρόβλημα οι φίλοι/φίλες σου στα μέσα κοινωνικής Δικτύωσης σε βοηθούν.	3,14	1,26
Οι φίλοι/φίλες μου με συμβουλεύουν συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,13	1,26
Οι φίλοι/φίλες μου με καταλαβαίνουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,06	1,28
Εμπιστεύεσαι τα μυστικά σου στους/στις φίλους/φίλες σου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;	3,04	1,36
Με τους/τις φίλους/φίλες μου συζητάμε τις διαφωνίες που προκύπτουν μεταξύ μας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	3,03	1,34
Πιστεύω ότι οι φίλοι/φίλες μου λένε πάντα την αλήθεια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	2,92	1,29
Νιώθω ασφάλεια όταν είμαι μαζί με τους/τις φίλους /φίλες μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	2,77	1,29
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	3,24	0,97

1:Καθόλου, 2:Ελάχιστα, 3:Λίγο, 4:Πολύ, 5:Πάρα πολύ

Πίνακας 13

Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας

Παράγοντας	Ερωτήσεις	Cronbach's Alpha
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	1, 2, 4	0,652
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	9 (6,8-10,12,13)	0,774
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	9 (4,5,7,11)	0,686
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για	9 (1-3)	0,675

ψυχαγωγία		
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	10 (1-5)	0,780
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	16 (1-13)	0,918
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	17 (1-13)	0,939

Πίνακας 14

Ελεγχοι κανονικότητας των παραγόντων

Παράγοντας	W (143)	p-value
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	0,813	<0,001
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	0,938	<0,001
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	0,942	<0,001
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	0,932	<0,001
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	0,961	<0,001
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	0,885	<0,001
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	0,966	0,001

Πίνακας 15

Διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών ως προς τη συχνότητα χρήσης ΜΚΔ και ως προς την ποιότητα φιλίας

Παράγοντας	T	P
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	-0,677	0,500
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	1,041	0,300
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	-0,317	0,752
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	0,169	0,866

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	1,010	0,314
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	-4,493	<0,001
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	-0,569	0,570

Συγκεκριμένα, από τον Πίνακα 16 προκύπτει πως για τον παράγοντα «Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή», ο μέσος όρος των αγοριών (M.O.=3,82) είναι στατιστικά μικρότερος ($t(94,93) = -4,493, p < 0,001$) από τον μέσο όρο των κοριτσιών (M.O.=4,35).

Πίνακας16

Επίδραση του φύλου στην ποιότητα φιλίας στη πραγματική ζωή

	N	M.O.	T	df	p
Ποιότητα φιλίας στην Αγόρια	58	3,82			
πραγματική ζωή			-4,493	94,93	<0,001
Κορίτσια	85	4,35			

Πίνακας17

Συγκρίσεις παραγόντων ως προς την ηλικία

Παράγοντας	F	p-value
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	0,364	0,696
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	3,021	0,052
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	0,602	0,549
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	0,338	0,714
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	3,796	0,025
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	0,551	0,578
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	0,810	0,447

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Πίνακας 18

«Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης» ως προς την ηλικία

Παράγοντας	Ηλικία	N	M.O.	F	p
Χρήση ιστοσελίδων	12-13	37	2,24		
κοινωνικής δικτύωσης	14-16	73	2,06	3,796	0.025
για αύξηση	17-18	33	1,82		
αυτοπεποίθησης					

Πίνακας19

Συγκρίσεις παραγόντων κατά σχολική βαθμίδα

Παράγοντας	t	df	p-value
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	0,524	141	0,601
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	1,162	141	0,247
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	0,358	141	0,721
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	0,296	141	0,768
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	3,190	141	0,002
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	0,359	141	0,720
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	1,802	141	0,074

Πίνακας 20

«Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης»: διαφορές μέσω των όρων κατά σχολική βαθμίδα

Παράγοντας	Τάξη	N	M.O.	T.A.	t (141)	P-value
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	Γυμνάσιο	69	2,22	0,63	3,190	0,002
	Λύκειο	74	1,89	0,61		

Πίνακας 21

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Facebook

Παράγοντας	Spearman	
	Rho	p
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	0,132	0,115
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	0,001	0,986
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	0,046	0,586
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	-0,096	0,256
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	-0,017	0,844
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	0,074	0,383
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	0,049	0,562

Πίνακας 22

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Messenger

Παράγοντας	Χρήση Messenger
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,190* , p=0,023
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=-0,075, p=0,371
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=-0,049, p=0,565
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,077, p=0,358
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,123, p=0,144
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,059, p=0,484
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=-0,025, p=0,767

*p<0,05

Πίνακας 23

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Twitter

Παράγοντας	Χρήση Twitter
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,004, p=0,961
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=-0,015 p=0,861
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=-0,058, p=0,492
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=-0,083, p=0,325
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,035, p=0,677
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=-0,073,

Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	p=0,388 rho=0,011, p=0,896
----------------------------------	----------------------------------

Πίνακας 24

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Viber

Παράγοντας	Χρήση Viber
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,215** , p=0,010
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,236** , p=0,005
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=0,181* , p=0,031
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,126, p=0,132
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,178* , p=0,034
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,091, p=0,280
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,068, p=0,418

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 25

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Instagram

Παράγοντας	Χρήση Instagram
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=-0,038, p=0,655
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=-0,115, p=0,172
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=0,093, p=0,272
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,003, p=0,976
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,024, p=0,775

Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,113, p=0,177
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,122, p=0,147

Πίνακας 26

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση Snapchat

Παράγοντας	Χρήση Snapchat
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,037, p=0,661
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,086, p=0,308
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=0,046, p=0,588
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,076, p=0,368
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,022, p=0,794
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=-0,169*, p=0,044
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=-0,045, p=0,594

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 27

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση TikTok

Παράγοντας	Χρήση Tik Tok
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,185*, p=0,027
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,122, p=0,148
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=0,027, p=0,752

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,116, p=0,167
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,060, p=0,473
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,126, p=0,134
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,015, p=0,856

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 28

Συσχετίσεις παραγόντων με την χρήση YouTube

Παράγοντας	Χρήση YouTube
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,004, p=0,959
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,074, p=0,377
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=-0,013, p=0,882
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=-0,052, p=0,540
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,045, p=0,594
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=-0,077, p=0,360
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,031, p=0,710

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 29

Συσχετίσεις παραγόντων με τοπλήθος φίλων στην ψηφιακή ζωή

Παράγοντας	Πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,129, p=0,125
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,041, p=0,630
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	rho=0,194* , p=0,020
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,030, p=0,720
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,037, p=0,665
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,237** , p=0,004
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,276** , p=0,001

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 30

Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων στην ψηφιακή ζωή που υπάρχει επικοινωνία

Παράγοντας	Πλήθος «Φίλων» στην ψηφιακή ζωή που υπάρχει επικοινωνία
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,241** p=0,004
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,036 p=0,671
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	rho=0,129 p=0,125
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για	rho=0,014

ψυχαγωγία	p=0,870
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,101 p=0,230
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,057 p=0,500
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,180* p=0,032

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 31

Συσχετίσεις παραγόντων με την συχνότητα επικοινωνίας με φίλους της ψηφιακής ζωής

Παράγοντας	Συχνότητα επικοινωνίας με «Φίλους» της ψηφιακής ζωής
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=0,224** p=0,007
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,064 p=0,448
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	rho=0,140 p=0,094
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,158 p=0,059
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=0,134 p=0,109
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,087 p=0,300
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,339** p<0,001

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 32

Συσχετίσεις παραγόντων με τον αριθμό «κολλητών» φίλων στην ψηφιακή ζωή

Παράγοντας	Πόσοι «Φίλοι» στην ψηφιακή ζωή θεωρούνται «κολλητοί»
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	$\rho=0,044$, $p=0,601$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	$\rho=0,124$, $p=0,141$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	$\rho=0,175^*$, $p=0,037$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	$\rho=0,056$, $p=0,504$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	$\rho=0,186^*$, $p=0,026$
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	$\rho=0,103$, $p=0,221$
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	$\rho=0,281^{**}$, $p=0,001$

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Πίνακας 33

Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων στη πραγματική ζωή

Παράγοντας	Πλήθος φίλων στη πραγματική ζωή
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	$\rho=-0,054$ $p=0,518$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	$\rho=-0,067$ $p=0,430$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	$\rho=0,056$ $p=0,506$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	$\rho=-0,127$ $p=0,130$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση	$\rho=-0,049$

αυτοπεποίθηση	p=0,563
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,137
	p=0,104
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,184*
	p=0,028

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 34

Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος «κολλητών» φίλων στη πραγματική ζωή

Παράγοντας	Πλήθος «κολλητών» φίλων στη πραγματική ζωή
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=-0,007, p=0,932
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=0,010, p=0,910
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	rho=-0,032, p=0,707
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=-0,032, p=0,708
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,146, p=0,082
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,077, p=0,359
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,142, p=0,090

Πίνακας 35

Συσχετίσεις παραγόντων με το πλήθος φίλων εκτός σχολείου

Παράγοντας	Συνεύρεση με φίλους εκτός σχολείου
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=-0,225**, p=0,007
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=-0,166*, p=0,048

Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία- ενημέρωση	rho=0,083, p=0,326
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=-0,066, p=0,432
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,218**, p=0,009
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,208*, p=0,013
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,072, p=0,393

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 36

Συσχετίσεις παραγόντων με την συχνότητα συνεύρεσής με «κολλητούς» φίλους εκτός σχολείου

Παράγοντας	Καθημερινή συνεύρεση με «κολλητούς» φίλους
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	rho=-0,130, p=0,121
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	rho=-0,066, p=0,430
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	rho=0,122, p=0,147
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	rho=0,028, p=0,736
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	rho=-0,212*, p=0,011
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	rho=0,358**, p<0,001
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	rho=0,174*, p=0,038

*p<0,05, **p<0,01

Πίνακας 37

Συσχετίσεις παραγόντων με τον χρόνο καθημερινής συνεύρεσης με τους «κολλητούς» φίλους

Παράγοντας	Χρόνος καθημερινής συνεύρεσης με τους «κολλητούς» φίλους
Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνική δικτύωσης	$\rho=0,019, p=0,825$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	$\rho=-0,064, p=0,449$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	$\rho=-0,064, p=0,449$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	$\rho=0,017, p=0,844$
Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	$\rho=-0,080, p=0,339$
Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	$\rho=0,313^{**}, p<0,001$
Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	$\rho=0,017, p=0,838$

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Πίνακας 38

Συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων

Παράγοντες	1	2	3	4	5	6	7
1.Συχνότητα χρήσης διαδικτύου και ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης	1						
2.Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για εξωστρέφεια	,184*	1					
3.Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία-ενημέρωση	0,089	,302**	1				
4.Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για ψυχαγωγία	,221**	,236**	,171*	1			
5.Χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης για αύξηση αυτοπεποίθησης	,213*	,430**	0,113	0,083	1		
6.Ποιότητα φιλίας στην πραγματική ζωή	0,022	-0,103	,175*	-0,001	-0,150	1	
7.Ποιότητα φιλίας στην ψηφιακή ζωή	,170*	,186*	,224**	,196*	,196*	,354**	1

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

